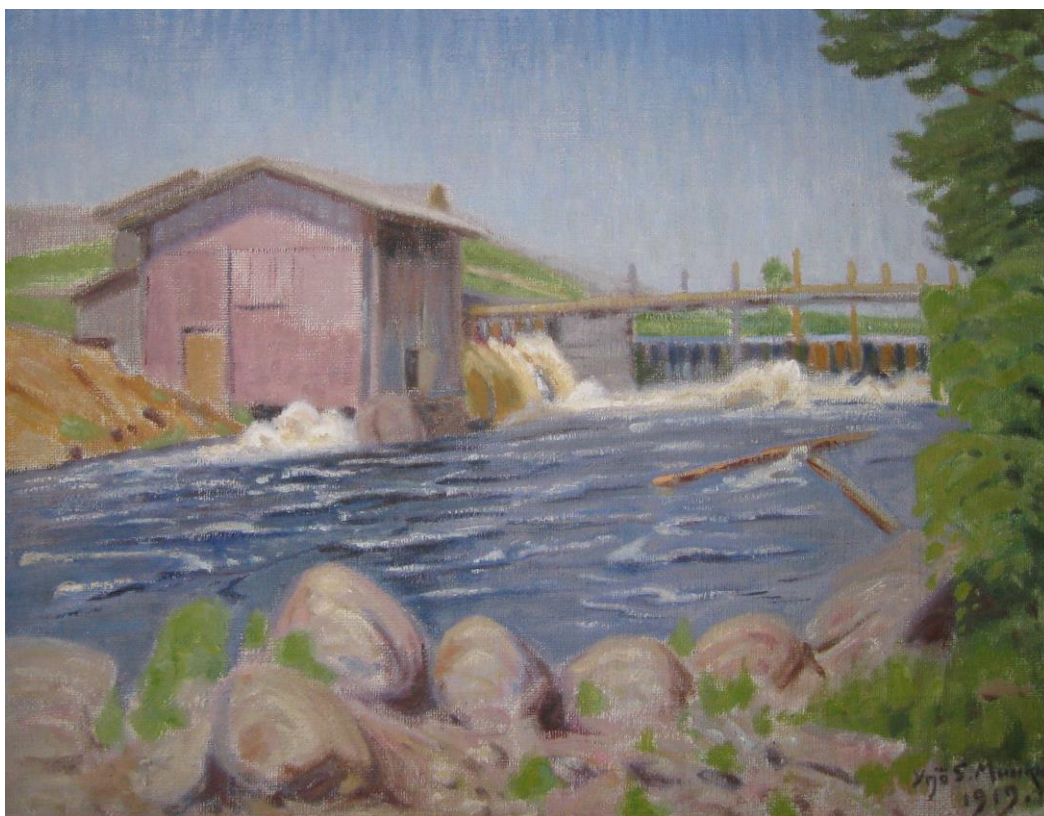

KOSKELAN MYLLY

JÄMSÄN
KOSKENPÄÄLLÄ
1852 – 1952

RISTO VUOLLE-APIALA

EX
LIB
RIS

KOSKELAN MYLLY

JÄMSÄN KOSKENPÄÄLLÄ
SAHLOISTEN KYLÄSSÄ
1852 - 1952

RISTO VUOLLE – APIALA

SISÄLTÖ

Johdanto	4
Mylly Aarresaassa	5
Kartat	6
Sopimuksia 1844, 1851	7
Mylläri Fredrik Koskela	11
Katselmus 1854	12
Myllytyypit	13
Myllyjen tehot	17
Piirustus vaihe 1.	19
Kustaa Vuolle- Apiala	20
Saha syntyy	22
Puuhionon suunnitelma	23
Voimalaitossuunnitelma 1920	24
Myllyn piirustus vaihe 2.	26
Sahan sijainti	28
Myllärit	31
Myllärin sopimus 1914	32
Päivätyölista	35
Sähkölaitos 1948	37
Myllyn siirto Aarresaareen	38
Lähdeaineistot	40
Myllyn piirustus Böhmistä	41
Tarinoita	42
Kivikirves	43
J.Vuojansalo Vanha Mylläri	47
Alkuperäinen myllysopimus 1852	50

Teksti ja lay-out Risto Vuolle-Apiala

Jyväskylä 2018

Copy-right Risto Vuolle-Apiala

Valokuvat ja piirrokset RV-A – Risto Vuolle-Apiala
ellei toisin mainita.

ISBN 978-952-93-7955-2

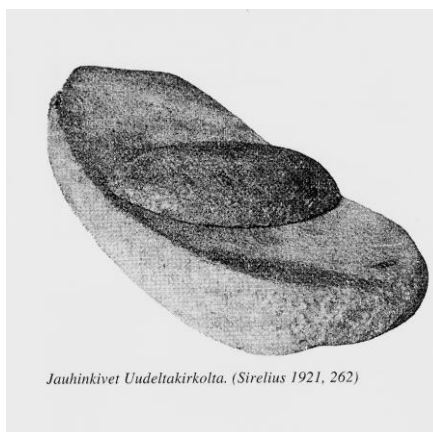
Julkaisija Vuolle-Apialan sukuseura

Kansikuva taiteilija Yrjö S. Muukka 1919

JOHDANTO

Viljaa on jauhettu kautta aikojen. Tämä toiminta on alkanut luonnonkansojen parissa jauhamalla ympäristöstä saatuja jyviä ruuaksi käsin kivien avulla. Alkeellisin tapa on ollut työntämällä aluskiven päällä jauhinkiveä. Jyvät ovat murskautuneet kivien välissä. Pian kuitenkin keksittiin tehdä kivipari, jossa kiveä pyöritettiin toisen paikallaan olevan kiven päällä. Yksinkertaiset mallit tästä ovat suomalaisillakin yleisesti käytössä olleet käsikivet. Niitä käytettiin Suomessa vielä 1930- luvulla uudisviljan jauhamisessa. Länsi-Suomen kivistä on esimerkki museoidun myllyn yläkerrassa. Siinä pyöritystappi on upotettu päällyskiveen.

Jauhinkivet Uudeltakirkolta. (Sirelius 1921, 262)

Vasemmalla käsikivet itäsuomalaista tyyppiä. Siinä yläkiveä pyöritetään yläpäästään kattoon kiinnitetyn sauvan avulla. Oikealla alkeelliset jauhinkivet Uudeltakirkolta.

Käsikivien jauhatusteho on suoritettuna kokeen perusteella ollut noin 5 kg jauhoja tunnissa. Niistä seuraava vaihe ovat olleet Suomessa vesivoimalla tai tuulivoimalla toimineet myllyt. Ne ovat tulleet käyttöön koko Euroopassa erittäin varhain. Talo- ja kyläkohtaisia pieniä jalkamyllyjä on ollut purojen varsilla. Niitten jauhatusteho on ollut vaatimaton usein esiintyneen vesipulan ja myllyjen pienen koon perusteella. Esimerkiksi puromyllyjä on ollut mm. Koskelan lähialueilla Kylmäojassa (Halmeniemmi), Itäahossa ja Kalmalahdessa. Jämsän seudulla ensimmäiset ammattimaisesti toimivat myllyt sijaitsivat Jämsänkoskella, Luomessa ja Survosenkoskessa. Niitä oli useita kymmeniä. Pääosa niistä oli varustettu yhdellä kiviparilla. Tähän joukkoon tuli sitten 1850- luvulla mukaan myös Koskelan mylly, jonka vaiheita tässä kertomuksessa yritetään selvittää. Mylly sijaitsi Kalliokoskessa,

mutta se on aina kulkenut Koskelan myllyn nimellä. Myllyn historia on lisäksi mielenkiintoinen, koska se viimeisinä toiminta-aikoinaan muuttui sahan voimalaitokseksi myllytoiminnan ohessa.

KOSKELAN MYLLY AARRESAAREN KOTISEUTUMUSEOSSA.

Turistiryhmä kierteleä oppaan johdolla Jämsänkosken kotiseutumuseon alueella kesällä 2016. Katsottu on erikoinen pieni savusauna, pieni asuintupa ja talonpoikaistalo. Kävely johtaa suuren ja korkean hirsirakennuksen luo. Opas kertoo että siinä on mylly Koskenpäältä. Koskenpää on tuntematon paikka monille kuulijoille. Mylly sinänsä kuitenkin kiinnostaa monia.

Yläkerrassa on vastassa muutama kivipari ja muualta tuotuja vanhoja esineitä. Kiinnostus vähenee pääosalta porukasta, mutta muutama kuitenkin uskaltautuu kapeita portaita pitkin alakertaan. Siellä ihmetys valtaa katsojat, sillä silmien eteen paljastuu käsin rakennettu suuri puinen voimansiirtokoneisto. Vesipyörän halkaisija on neljä metriä ja muutkin rattaat ovat mittasuhteiltaan tavattoman järeitä. Erikoista on lisäksi se, että koneisto on oman erillisen runkorakenteen varassa. Myllyn historia ja erilaiset vaiheet eivät ole olleet tiedossa johtuen myllyä koskevien aikaisempien tutkimusten puutteesta. Yleinen käsitys on kuitenkin lopulta se, että kysymyksessä täytyy olla poikkeuksellinen mylly, jollaista monikaan ei ole aikaisemmin nähnyt.

Koskelan mylly Jämsänkosken Aarresaarella 2016. Oikealla alhaalla laudoitettu osa on suuren vesirattaan kohta, vasemmalla olevasta ylemmästä ovesta päästään koneistotasolle.

Valokuva RV-A

SALOX ELI KOSKELAN TALO SYNTYY VUONNA 1552 KOSKENPÄÄLLE SAHLOISTEN KYLÄÄN SUOLIJOEN VARTEEN.

Koskelan talo on perustettu vuonna 1552 Salox- nimisenä Petäjävedeltä tulevan Suolijoen varrelle lähelle Salox-järveä. (Nimi tarkoittaa salo- eli saarijärveä). Talon ensimmäinen asukas oli Mikko Jaakonpoika. Silloinen talon seutu kuului Jämsän Niemolan kylän Pänkälän omistamaan erämaa- alueeseen.

Talon alue oli alun perin noin 3000 tynnyrinalan suuruinen. Koskelan mylly ei ollut talon alueen ensimmäinen mylly. Ensimmäinen mylly oli talon ja Lapinkosken välillä 1700-luvulla. Toinen mylly on ollut todennäköisesti joen alimmassa Myllykoskessa nimen perusteella. Ne ovat olleet todennäköisesti pieniä kotitarpeita varten rakennettuja jalkamyllyjä. Tarkat tiedot näistä myllyistä puuttuvat. On myös mahdollista, että usein toistuneet suuret keväiset tulvat ovat tuhonneet ne varsin nopeasti.

Vuonna 1780 lähin tullimylly oli Siniänvirralla. Se oli seuraavien talojen yhteinen. Siniävirta (Honkanen), Kalmavirta (Rahikkala), Koskela, Viekansalmi (Nousiala), Kavattila (Survonen) ja Saloinen.

Vasemmalla kartta vuodelta 1696 jossa Salox- talo on merkitty paljon saaria sisältävän järven pohjoispäähän. Oikeanpuoleinen vuoden 1752 kartta käsittää tarkasti Salosjärven ja Salox- talon sijainnin ja silloisen myllyn paikan (Kvarn) talon pohjoispuolella.

1800-luvun kartassa myllyn sijainti on kohdassa M. Koskelan talo sijaitsi kohdassa K vähäisten peltöjen ympäröimänä noin viidensadan metrin päässä.

SURVOSEN MYLLYN RIITA KÄYNNISTI KOSKELAN MYLLYHANKKEEN.

Survosen myllyn rakennushankkeesta nousi kova riita osakkaitten kesken 1840-luvun loppupuolella. Sitä käsiteltiin lopulta Jämsän käräjillä vuosina 1848 ja 1849. Myös Koskelan talo joutui mukaan näille käräjille. On erittäin mahdollista, että Koskelan isännälle Juho Juhonpojalle ja hänen jälkeensä Erik Juhonpojalle tuli mitta täyteen ja he halusivat pois tästä riitaisesta osakasjoukosta rakentamalla Kalliokoskeen oman myllyn. Kun tieto tästä levisi, ilmestyi halukkaita myllyn rakentajia vähitellen paikalle.

MYLLYN RAKENNUSHANKKEITA OLI AIKANAAN USEITA

Vuonna 1844 saapuu Koskelaan Gabriel Johanson Pöyhönen Laukaasta. Hän on etsinyt sopivaa paikkaa myllyn rakentamista varten. Hän on todennut että Kalliokoski olisi myllylle sopiva paikka. Neuvottelut isännän Erik Johanson Koskelan kanssa käynnistyvät ja tuloksena on Petäjävedellä laadittu ruotsinkielinen kontrahti.

Harmedelt uppläster och försäkras jag en-
 dertidande med min cärlta Land samtycke -
 rättighet för att uppbogga ett Gattens Mjöl-
 Quarn uti Salos Koppala ford, under mitt ägar-
 de Koppala Kruva hemman i Salos Koppala by
 och Jämsä Sticks till Bondesonen Gabriel
 Johanson Pöyhönen från Laukaan pitäjässä, mot
 en af emellan öfverenskommen köpe summa för
Ekthändrocks 100, Rubel Ranta assignationens jäm-
 te följande villkor:

1te Förbehåller jag mig sedan Quarnet blir
 i hand att ärligen få mola utan till Frettiöres
 hemman Spanmål, så länge Quarnet finns i nämnde
 ford och hvaras dens ägar, samförmhelst:

2de För han Gabriel Johanson obhindrat taga
 från hemmanets Skog, så mycket timmer som
 behöfves till nämde Quarn byggd och en
 mjöllare fluga:

3de Under afst. nämde Quarn kommer ett
 till höra till Koppaland Koskelandes Kos-
 kenniemi mark.

Hvilket med våra namn o. s. g. gubarna
 sige Comarkens underkastade i Vittnen
 närvaro bekräftar. Pöyhönen den 23^{de}
 Decemb. 1844.

Enig Johanson Koppala, Johan Erikson Koppala
 Sader. Ben

Med afvärfvande af handling förklarar
 jag mig såj. Delam utspira
 Gabriel Johanson Pöyhönen

Bivittna
 Mads Molander, J. Armas Erikson Larava
 af Alvarandahl

Tämän sopimuksen vapaamuotoinen sisältö on seuraava:

"Täten suostun minä ja poikani jauhomyllyn rakentamiseen Saloksen Koskelan koskeen Koskelan kruunutilalle Salos-Koskelan kylässä Jämsän pitäjässä Gabriel Johanson Pöyhöselle Laukaan pitäjästä sadan (100) ruplan pankki assignaattina yhteisesti sovitusta hinnasta ja seuraavin edellytyksin.

1/: Sitten kun mylly toimii tulee minulle jauhaa 35 tynnyriä viljaa vuosittain niin kauan kuin mylly on olemassa ja kenen tahansa omistuksessa.

2/: Gabriel Johanson saa ottaa talon metsästä tarvittavat hirret mainittua myllyä ja myllärin tupaa varten.

3/: Mainittua myllyä varten tulee kuulua kolme kapanalaa maata nimeltään Koskenniemi.

Tämä meidän nimellä ja omakätisin puumerkein ja todistajien läsnä ollessa vahvistetaan Petäjävedellä 23 joulukuuta 1844.”

Erik Johanson Koskela pm

Johan Johanson Koskela pm

Yllä olevat ehdot hyväksyn ja olen tyytyväinen

Gabriel Johanson Pöyhönen pm

Todistaa

Matias Molander

? Sarava

pm

pm

Kirjoitti C.....

(Huom. Pankki Assignaatti tarkoittaa silloista painettua setelirahaa. Tavallinen käyttöraha oli hopeinen rupla) (pm = puumerkki)

Kuvassa 1800-luvun ruplia, jotka olivat käytössä vuoteen 1917 asti. Vuonna 1865 tulivat käyttöön myös omat suomalaiset hopeamarkat ruplien rinnalle. Kuva RV-A

Pöyhösen hanke ei kuitenkaan toteutunut. Syynä on ollut mahdollisesti sadan ruplan korvaus, joka siihen aikaan oli tavattoman suuri summa. Niinpä sitten vuonna 1851 tulee kuvaan mukaan Elias Aleksandersson Nisula Korpilahdelta. Hänen kanssaan syntyy seuraava kontrahti.

Här medelst uppläses och af Hvar jag underskred den för
 så kallade Salos Korpilä till Elias Aleandersson Nisula från
 Korpiläns Kyrka emot följande villkor och förmåner
 nämligen äger han rättighet i nämnde förs anläggning
 en mjölgården emot att han åberorde gårdens till bädder
 Korpiläns hemmanets innehafvare å nämnde gård för
 mala alla sina hus behöfver. Jämte alla å hemmanet
 wärande inhyringar och lögfolk. under rättighet
 att från gårdens mark få taga timmer till gårdens
 byggnader jämte till en flugbygd med en kammar
 emot att han för nämde rättighet. med brännvins betalning
 20. Riksdaler Lögver. så snart han erhållit Privilegier
 till brännvins gårdens byggnad hvilket med våra namn
 och Bemarks underkastande bekräftas Det skedd
 den 15 Februari 1834.

Eric Johansson Korpilä

med föreständes Contract förklarar jag mig
 i alla delar nöjd Datum som förut.

Elias Aleandersson Nisula

Privilegium
 H. Björkman
 A. Hultén

Tämän sopimuksen vapaamuotoinen sisältö on seuraava:

”Täten lupaan ja luovutan minä allekirjoittanut niin kutsutun Saloskosken Elias Aleksanterinpoika Nisulalle Korpilahden kappelista jauhomyllyn rakentamista varten. Seuraavien ehtojen ja edellytyksien mukaan hänellä on oikeus perustaa jauhomylly mainittuun koskeen. Mainittua myllyä vastaan on Koskelan talon omistajalle jauhettava kaikki mitä talo tarvitsee sekä kaikille talossa asuville ja talon palkkaväelle. Tästä hyvästä mylläri saa oikeuden ottaa talon maalta tukkeja myllyrakennusta sekä yhden kamarin sisältävää tuparakennusta varten. Samoin

polttopuuta. Tätä oikeutta vastaan tulee suorittaa 20 ruplaa hopeassa niin pian kuin hän on saanut myllyn privilegion, joka meidän allekirjoittaneen nimellä ja puumerkeillä vahvistetaan Petäjävedellä 15 tammikuuta 1851.”

Erik Johansson Koskela

Yllä olevan sopimuksen ehtoihin olen kaikilta osin tyytyväinen. Päiväys sama.

Elias Andersson Nisula

Todistaa: H Björkman, (af. dito -sama kirjoitti)

C.... Kuitula

Vuonna 1865 tuli käyttöön oma hopeamarkka ruplan rinnalle. Ruplan käyttö väheni samalla vastaavasti ja hopeamarkka oli käytössä vuoteen 1918 asti. Kuva RV-A

FREDRIK JOHANSON LEUSTU SAAPUU PAIKALLE JUOKSLAHDelta.

Myös Elias Andersson Nisulan sopimus jäi jostain syystä toteutumatta, sillä myllyn rakentajaksi ilmestyikin Fredrik Johansson Leustu Juokslahdelta. Hänen kanssaan tehdyn kontrahdin periaatteet ovat katselmusprotokollassa. Saattaa olla, että aikaisemmin tehty Elias Anderssonin tekemä sopimus on tarkentuneena siirtynyt Fredrikille. Joka tapauksessa myllyn rakentaminen alkoi todennäköisesti vuonna 1855 ja se käynnistyi sitten seuraavana vuonna.

Mutkana matkaan tuli heti alkuun Survosenkoskessa Puontaan puolella toiminut Löyhälän mylläri, joka ei hyväksynyt uuden kilpailijan ilmestymistä lähiseudulle. Hän valitti asiasta nimismiehen avulla. Mylly sai kuitenkin luvan eli privilegion 1854 suoritettun katselmuksen perusteella ja toiminta pääsi alkuun. Tämän seurauksena Erik Johansson Koskela myi tarpeettomaksi tulleen osuutensa aikaisemmin käyttämänsä Survosen myllyyn. Ostajana oli Virtalan talo, joka sai täten osuuden useitten talojen yhteisesti omistamaan mainittuun myllyyn.

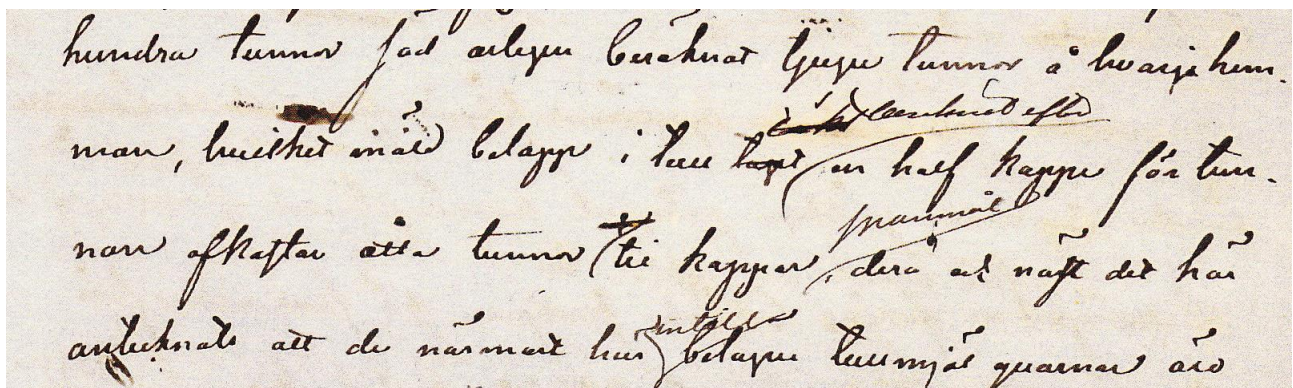
Fredrikin rakentama ensimmäinen mylly oli varustettu yhdellä kiviparilla. Siihen aikaan myllyjä oli kahta tyyppiä. Pienet talojen ja kylien myllyt olivat jalkamyllyjä. Niissä myllynkivet olivat samassa pystyakselissa vesirattaan kanssa. Suuret myllyt olivat ratasmyllyjä, joissa vaakasuorassa akselissa oli suuri vesiratas ja voima siirrettiin myllynkiville usein puisten rattaitten välityksellä.

KOSKELAN MYLLYSOPIMUS 1852 JA MYLLYN KATSELMUS 1854.

Koskelan myllyn rakentamisesta olivat tehneet sopimuksen Korpilahdelta kotoisin olevan Fredrik Johansson Leustun kanssa Koskelan talon isäntä Erik Johanson Koskela ja hänen poikansa Johan Eriksson Koskela. Sopimus on päivätty Jämsässä 24.11. 1852. Sen mukaan Fredrik voi rakentaa yhden kiviparin käsittävän tullimyllyn Koskelan tilan maalle. (Tullimyllyllä oli oikeus periä korvaus jauhatuksesta) Koskelan talon ja Fredrikin välisen sopimuksen sisältö keskittyy seuraaviin kohtiin:

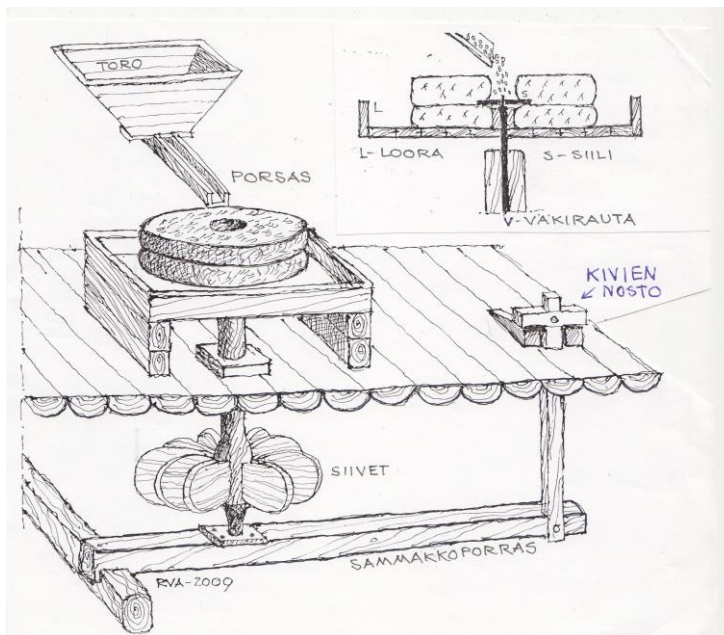
- 1- Tullijauhomyllylle lupa varustettuna yhdellä kiviparilla.
- 2- Sopimus 50 vuotta Fredrikille tai hänen seuraajalleen.
- 3- Tontin pinta-ala puoli tynnyrinalaa ilman talon peltoja.
- 4- Karjan laidunoikeus talon mailla. Rakennus- ja polttopuut talon metsästä.
- 5- Vuosivuokra myllyn tontista on yksi tynnyri ruista.
- 6- Periaate sopimuksen purkamisesta ja korvauksista.

Vuonna 1853 huhtikuussa Fredrik tekee anomuksen asiasta Jämsän käräjäoikeudelle. Vuonna 1854 syyskuussa käynnistyy myllyn perustamiseen kuuluva katselmus. Siihen osallistuu suuri joukko katselmusmiehiä eri puolilta Jämsän silloista pitäjää. Katselmuksessa selvitetään perusteellisesti myllyn ja sen padon vaikutukset yläpuoliseen vesistöön aina Petäjävettä ja Kintautta myöten. Ensisijaisesti pelätään mahdollisten padosta aiheutuvien tulvien vaikutusta asutukseen ja rantapeltoihin. Tällä perusteella määrätään myllypadon korkeudeksi kolme kyynärää eli noin 180 cm. Samalla katselmuksessa tehdään arvio myllyn tuotannosta ja sijainnista suhteessa toimiviin naapurimyllyihin. Niitä todettiin olevan Kaukokoskessa (Piesalankoski) 12 virstan, Sulvaskoskessa (Survoskoskessa) 7 virstan ja Jämsänkoskessa 22 virstan päässä. Sen mukaan yhdellä kiviparilla on mainitussa paikassa mahdollista jauhaa viljaa 500 tynnyriä vuodessa. Perusteena on 25 lähitalon jauhatustarve 20 tynnyriä kullakin. Palkkiota siitä kertyisi myllylle 8 tynnyriä ja 10 kappaa. Katselmuksen lausunto oli myönteinen Fredrikille. Katselmus maksoi Fredrikille 44 ruplaa 63 kopeekkaa. Saatuaan sen jälkeen tarvittavat luvat mylly valmistui todennäköisesti vuonna 1856.

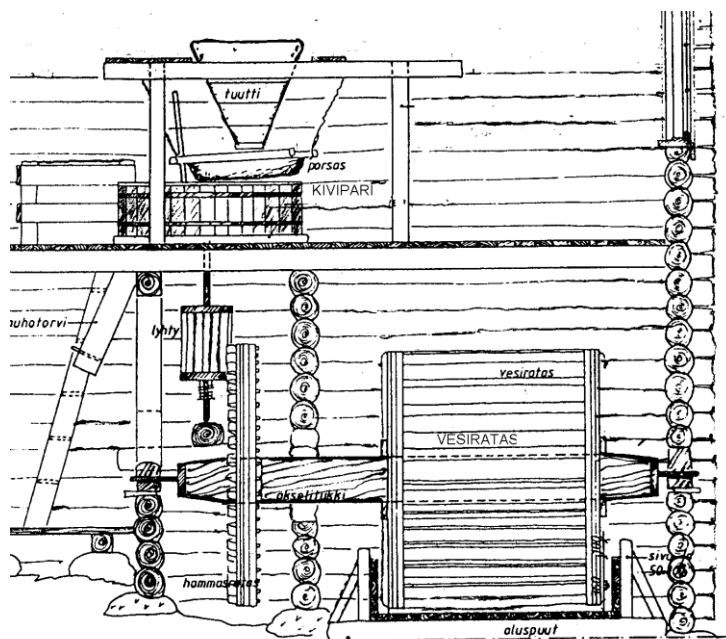

hundra tunns för årligen beskedet för en tunns årligen
man, beskedet inlämnat: den här är en half kappan för tun-
nan ofkastat att en tunns (ti kappan) den är näst det här
anförskade att de närmast här beskedet beskedet quannar är

Ote katselmuspöytäkirjasta 1854

Jalkamyllyn periaatekaavio. Piirros RV-A

Alavesityyppinen ratasmylly yhdellä kiviparilla.

Kuva Myllykirja

Ylemmässä kuvassa on esitetty tavallisin talojen ja kylien yhteisesti rakentama pieni jalkamyllytyyppi ja sen koneisto. Siinä vesi pyörittää vaakasuoraa vesipyörää, joka on samassa akselissa kiviparin ylemmän jauhinkiven kanssa. Alemmassa kuvassa yhden kiviparin ratasmylly. Todennäköisesti Koskelan ensimmäinen mylly oli tätä tyyppiä. Vesiratas oli myllyn sisällä tai ulkopuolella. Jauhaminen oli suhteellisen hidasta ja aikaa kului myös kivien säätämiseen jauhatuserien välillä. Jauhatusteho näissä myllyissä oli 1 – 5 tynnyriä vuorokaudessa. (1 tynnyri viljaa = noin 165 litraa)

Ensimmäisen myllyn vaiheista ei ole tältä ajalta paljoakaan tietoja. Fredrik toimi myllärinä erittäin pitkän ajan, josta voi päätellä, että toiminta jatkui normaalisti 1800-luvun lopulle asti hänen toimestaan. Mylly paloi kuitenkin 1870-luvulla ja rakennettiin uudestaan pääasiallisesti nykyisin säilyneeseen muotoon. Myllyt paloivat usein, koska niitten koneistojen rasvaukseen käytettiin tervaa ja eläinrasvaa ennen kuin vaseliini tuli käyttöön. Kun puiset rattaat ja niitten karkeatekoiset laakerit kovassa käytössä kuumenivat, syttyi voiteluaineena käytetty terva herkästi. Samoin jauhopöly saattoi syttyä ja seurauksena oli tulipalo. Palon jäljiltä on koskesta nostettu särkyneitä myllynkiviä.

Mylläri Fredrik Koskela ja hänen vaimonsa. Fredrik oli myllyn perustaja ja pitkäaikaisin mylläri (1852 - 1894) Kuvan om. Helvi Alenius

Mylläri Fredrik oli kiihkouskovainen ja kiivasluonteinen. Sitä todistaa hänen riitansa Jämsän käräjillä ruistynnyrin hinnasta vuonna 1848. Myllärinä hän kohdisti harrastusta mm. pakanalähetykseen, pyhäkoulutyöhön ja seurojen pitämiseen. Hän oli niin innokas, että välit Jämsän papistoon olivat ajoittain erittäin huonot. Hänen käytöstään käsiteltiin muistitiedon mukaan myös seurakunnan kokouksissa. Hän oli naimisissa kaksi kertaa ja lapsia syntyi kolme ensimmäisestä avioliitosta. Yksi pojista jatkoi myllärinä jonkin aikaa 1900-luvun alussa. Fredrik otti jossain vaiheessa sukunimekseen Koskela päätilan mukaan. Miten tämä oli mahdollista, voidaan vain arvailla.

Vasemmalla Koskelan myllyn 4 metriä halkaisijaltaan oleva vesiratas ja oikealla olevassa kuvassa näkyy järeitä puurattaita, joitten avulla tapahtui voimansiirto eri kohteisiin. Näitä saman suuruusluokan koneistoja on säilynyt maassa erittäin vähän.

Kuvat RV-A 2016

Edessä kiviä pyörittävä lyhty. Takana sitä pyörittävä iso ”jääkäriratas”. Yläosassa remmipyörä kiviparille M3.

Kuva RV-A

Kuva RV-A

Kuvassa on myllyn nurkassa oleva kivipari M2. Siinä kivien ympärillä on verhous, joka estää jauhojen pölyämisen ympäriinsä. Näitten jauhoja keräävien rakenteitten nimi on ollut ”Loora”. Ylimpänä on ”Toro” eli tuutti. Sen alapuolella on ”Porsas” eli jyväjohdin. Se on rakennettu siten, että se tärisee päällyskiven pyöriessä, jolloin jyvät kulkevat hyvin eteenpäin kivien väliin. Yläkiven säätö tapahtuu akselissa olevan ”Siiliraudan” avulla. Siiliraudan nosto tapahtui lattialla sijaitsevaan sammakkopuuhun kytkettyä mutteria kiertämällä. Kivien halkaisija on 90 cm ja jauhatusteho kiviparia kohden jauhotyypistä, kivien kierrosluvusta ja viljalajista riippuen puolesta 1 – 8 tynnyriä vuorokaudessa. Jauhatusmaksu oli yleensä myllyissä puoli tai yksi kappaa tynnyriä kohti.

MYLLYN KONEISTTON TUOTTAMA ENERGIA VAIHTELI SUURESTI.

Vesivoiman määrä lasketaan oheisen kaavan mukaan tietylle vesimäärälle sekä putouskorkeudelle. Koskelan tapauksessa ne vaihtelevat suuresti eri vuodenaikojen ja vuosien mukaan. Pienimmillään veden virtaamat ovat talvella. Silloin virtaus on vain muutama m³ sekunnissa. Keväällä tulvan aikaan luvut ovat monikymmenkertaisia. Koneiston käyttö yhtäjaksoisesti edellytti suhteellisen suurta vesimäärää. Korkean veden aikaan vettä jouduttiin laskemaan läpi padon hukkaan. Muina vähän veden aikoina jouduttiin patoamalla keräämään vettä osapäiväistä käyttöä varten.

$$P = 9.81 \times Q \times n \times H$$

P = kilowatteja, Q = vesimäärä m³/sek, n = vesirattaan tehokerroin

H = putouskorkeus m.

Koskelan virtauksen eri arvoilla ja käyttäen tehokerrointa 0.5 vesirattaan tuottama energia on todennäköisesti ollut 7 – 35 kW. Tämä merkitsi aikanaan noin 10 – 45 hevosvoimaa. Luku vastaa muualla toimineitten suurten tullimyllyjen tehojen keskimääräistä tasoa.

Millaisia olivat sitten myllyn kivien jauhatustehot. Siihen ei voida antaa tarkkaa vastausta. Vesirattaitten tehot ja kierrosnopeudet vaihtelivat jopa myllykohtaisesti suuresti. Samoin jauhettavan viljan laatu sekä jauhojen laatu vaikutti asiaan. Hankalin jauhettava oli talkkuna. Tässä yhteydessä on todettava, että kunkin jauhatuserän välillä oli säädettävä kivien jauhatusväli uudestaan.

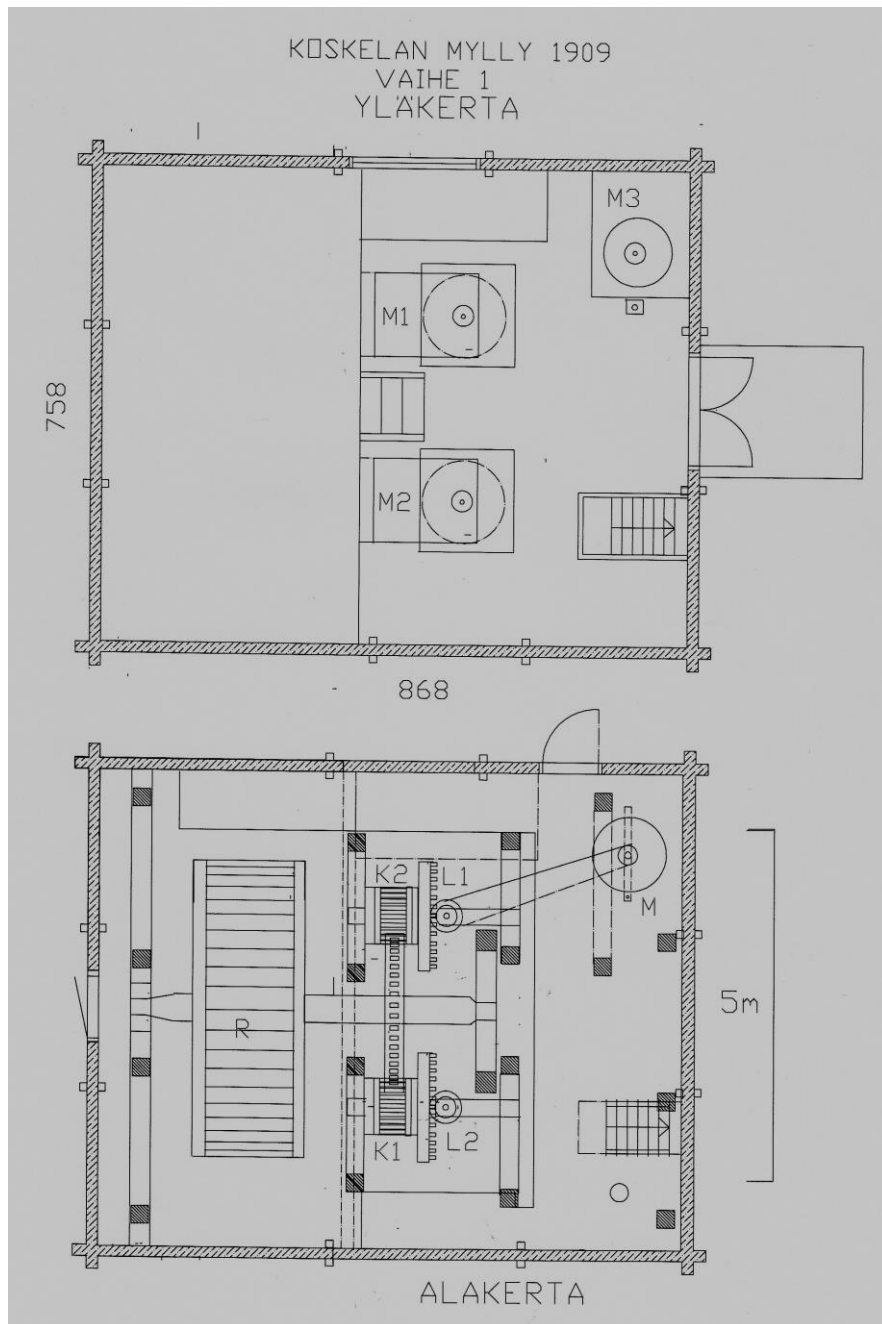
Suurten tullimyllyjen (veromyllyt) jauhatusmäärät vaihtelivat suuresti. Esimerkiksi Survosenskoskessa toiminut Löyhälän mylläri jauhoi 370 tynnyriä viljaa vuodessa. Asiakkailta perittiin puoli kappaa tynnyriltä. Veroa mylly maksoi 1 tynnyriä ja 27 kappaa 1800-luvulla. Ähtärissä kahden kiviparin mylly jauhoi 180 tynnyriä vuodessa ja peri asiakkailta yhden kappan verran tullia tynnyriltä. Myllyn teho oli parhaimmillaan 3 tynnyriä päivässä. Mylly maksoi veroa valtiolle 6 tynnyriä jauhoja vuodessa. Tynnyri viljaa (noin 160 litraa) vastasi myöhemmin noin kolmea säkillistä. Myllyn kiviä tuli myös teroittaa teräspiikillä hakkaamalla noin 60 säkin jauhamisen jälkeen. Luku saattoi vaihdella johtuen kivien laadusta ja käytetystä kierrosnopeudesta.

Koskelan myllyn teho yhtä kiviparia kohti normaalin vedenvirtauksen aikana on ollut muitten myllyjen vertailutietojen perusteella 1-2 säkkiä viljaa tunnissa. Se merkitsi noin 3 - 8 tynnyriä työpäivän aikana.

Koskelan myllyn tuotosta on tietoja vain vuodelta 1915. Silloin mylly tuotti vuodessa molemmille, sekä myllärillemme että omistajalle 399.70 markkaa hopeassa. Tässä yhteydessä on todettava, että silloin jo saha oli jo ensisijainen vesivoimankäyttäjä. Myllyä voitiin käyttää vain sahan seistessä.

Ylinnä on kivipari M1. Alla vasemmalla tuntematon käytöstä poistettu kivipari M3, Oikealla kiviparin M2 alla konetasolla oleva siipikoneisto jauhojen puhdistusta varten.

Piirros R V-A

Vuosina 1887 – 1890 myllyssä tehtiin kahteen otteeseen mittavia muutoksia. Silloin kokenut myllyjen rakentaja Johan A. Alenius Korpilahdelta urakoi siihen kaikkiaan kolme kiviparia. Niistä yksi oli kivipari ryynien tekoa varten. Mitä kaikkia muita töitä sinä aikana tehtiin, siitä ei ole muuta tarkempaa tietoa. Tieto perustuu 1890 tehtyyn työtodistukseen, jonka ovat allekirjoittaneet Abraham Koskela ja Jeremias Valkeajärvi sekä torpparit A. Sillanpää ja M. Rauhala.

Myllyn yläkerrassa oli kolme kiviparia ennen vuoden 1910 seuraavia muutoksia. M1 ja M2 olivat symmetrisesti rinnakkain ja M3 nurkassa (ryynikivet). Alakerrassa R on iso vesiratas, L1 ja L2 olivat kivipareille M1 ja M2 voimaa välittäviä ”Lyhtyjä”. Kohdassa M on L1- lyhdystä tuotu remmipyörä M3 kiviparille ja siihen liitettylle siipipyörälle M.

1800-LUVUN LOPPUPUOLI KALLIOKOSKELLA EI OLLUT HELPPOA AIKAA.

Nämä 50 vuotta olivat rauhallista aikaa Suomessa Venäjän vallan piirissä monin erikoisoikeuksin. Elämä jatkui rauhallisesti vuosiin 1867 ja 1868 asti. Silloin tulivat erittäin pahat katovuodet. Viljasato menetettiin kokonaan ja tilanne kehittyi nälänhädäksi. Kansa näki nälkää ja sairaudet kuten lavantauti, tuberkuloosi ja punatauti levisivät. Kerjäläisiä liikkui runsaasti ja suuri määrä ihmisiä menehtyi. Koskelan myllylle tämä vaihe merkitsi hiljaisia vuosia. Ei ollut mitä jauhaa. Vähäisten viljaerien joukossa oli varmasti myös tarvetta jauhaa pettua, vaikka se pyrki tukkimaan kivien pinnat. Kun näistä vuosista päästiin yli, palasi elämä taas entiselleen.

Seuraava vastoinkäyminen oli myllyn palo 1870-luvulla. Myllyn rakentaminen noissa oloissa oli raskas tehtävä, mutta mylläri selvisi siitä mahdollisesti myös naapuriavun voimin. Työtä lisäsi se, että myllynkivet olivat palon yhteydessä pudonneet koskeen ja särkyneet. Nekin piti hankkia kalliisti kivenhakkaajilta. Tilanteen normalisoiduttua pääsi Fredrik vähitellen keskittymään myös uskonnollisiin asioihin. Erityisesti 1870-luvulla Martti Rautasen käynnistämä pakanalähetys Ambomaalla sai häneltä tukea kaikin keinoin rahallisesti sekä seuroissa kehoituksena yleisölle lahjoituksiin tässä asiassa.

KOSKELAN TALON OMISTAJAT VAIHTUVAT 1909.

Kustaa Vuolle-Apiala vuonna 1910 Kuva V-A sukuarkisto

Vuonna 1909 Koskelan talon ostivat Kustaa Vuolle- Apiala Koskenpäältä ja Theodor Edessalo Jämsästä. Myyjinä olivat Abraham ja Tilda Koskela. Kauppahinta oli 57000 markkaa. Samassa yhteydessä ostajat lunastivat mylläriltä oikeudet myllyyn. Kaupan tarkoituksena oli ensisijaisesti rakentaa Kalliokoskeen saha ja pärehöylä. Niitten rakennustyöt alkoivatkin välittömästi. Samalla myllyssä tehtiin tarvittavia muutoksia siten, että myös uusille koneille saatiin käyttövoimaa myllyn vesirattaan avulla. Theodor Edessalo luopui hankkeesta varhain, jolloin Koskelan tila ja mylly jäivät Kustaa Vuolle-Apialan omistukseen. Perustetun yrityksen nimeksi tuli Koskelan Saha.

Jo vuonna 1913 selviteltiin koskivoiman käyttöä sähköntuotantoon sekä puuhiokkeen valmistukseen paperitehtaita varten ja jopa suksitehtaan rakentamiseen. Tarvittavien koneistojen hankintaa ja suksien markkinointia valmisteltiin Saksassa opiskelleen Jalmari-veljen avulla vuosina 1911 - 1913. Sähkölaitoksen rakennussuunnitelmat olivat valmiit jo vuonna 1928. Hankkeet eivät kuitenkaan toteutuneet pitkään aikaan, sillä vasta vuonna 1948 toteutui sähkölaitoksen rakentaminen.

Koskelan talo vuonna 2011. Se oli samassa muodossa, mutta maalaamattomana yli sata vuotta sitten, kun talon kaupasta sen tuvassa sovittiin.

Kuva RV-A

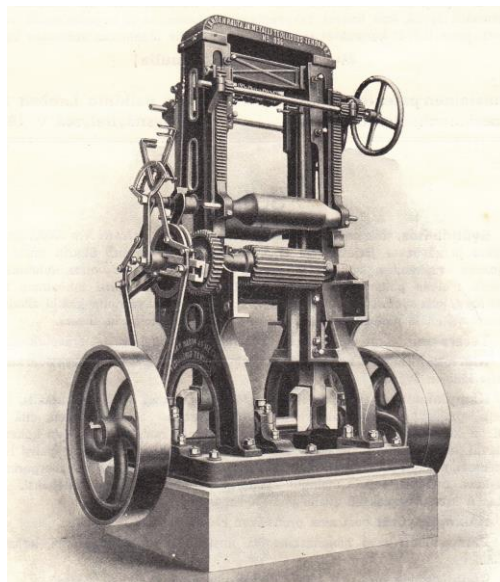
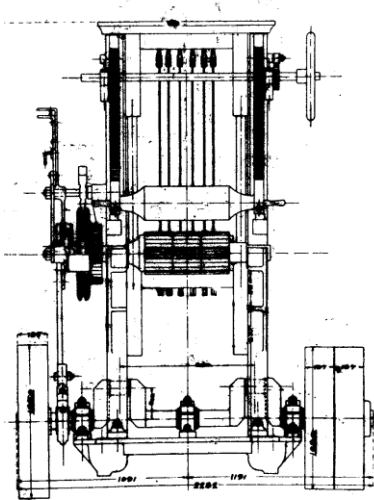
SAHAN RAKENTAMINEN EDELLYTTI MUUTOKSIA MYLLYYN.

Myllyssä siirrettiin keskeltä yksi kivipari paikaltaan ja tilalle asennettiin alakerrassa vastaavalle kohdalle suuri remmipyörä, Siitä lähti remmi seinän läpi valta-akselille ja sahan raamin kiertoakselille. Höyläämölle käyttövoima saatiin valta-akselilta metalliakselin avulla. Remmit oli valmistettu Jämsässä Lindemanin nahkatehtaassa nimellä Karhu-remmi. Paikaltaan siirretty kivipari asennettiin nurkkaan M2 ja voima

siihen otettiin remmin avulla entisen kiviparin lyhdystä eli pienestä pystyrattaasta. Kivipari M3 jäi toimettomaksi vastakkaiseen nurkkaan.

Uudessa saharakennuksessa oli yksi pienehkö raami, joilla pystytettiin sahaamaan lautatavaraa. Sahausnopeus oli hyvän vedenkorkeuden aikana yhdestä kahteen tukkia puolessa tunnissa. Teriä raamissa oli 2 - 8 kappaletta tarpeen mukaan. Tukit sahalle tuotiin hevosilla talvella järven jäätä pitkin ja kesällä pääosin uittamalla Suolijokea myöten. Vedestä puut vedettiin vinssillä kolmen nippuina raamin viereen valta-akselin voimalla. Lauta varastoitiin pihamaalle korkeisiin taapeleihin kuivamaan. Muun osan pihaa täyttivät rima- ja sahanpurukasat. Talvella ei yleensä paljoa sahattu. Esimerkiksi vuonna 1915 sahattiin 1575 tukkia. Sahauspäivää kohti laskettuna se merkitsi noin 15 - 20 tukkia. Mylly kävi talvella tarvittaessa, sillä jauhatettavaa viljaa tuli taloista hevosilla Salosjärven jäätä pitkin.

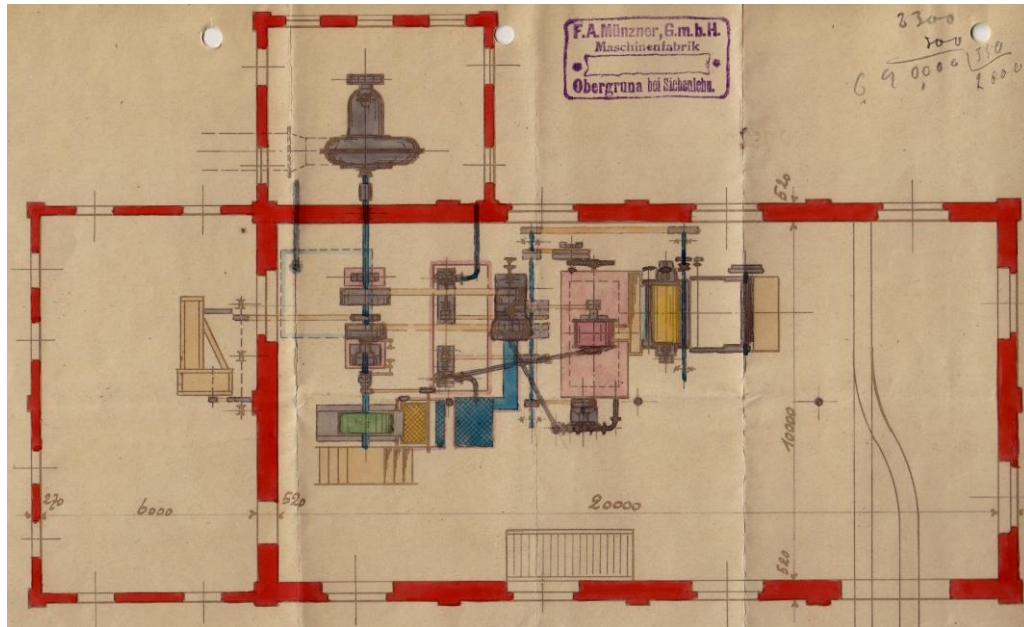
Myllyn ja sahan samanaikainen käyttö varsinkin vähän veden aikana ei onnistunut. Silloin piti joko mylly tai saha poistaa käytöstä tilanteen mukaan. Mylly oli mahdollista irrottaa siten, että kiviparien yläkivet nostettiin irti alakivistä sammakkopuun avulla ja annettiin niitten pyöriä ”tyhjää”. Sahan irrottaminen onnistui vain poistamalla valta-akselille johtava remmi tai annettiin sen pyöriä ”tyhjänä”. Jos vettä oli koskessa runsaasti, voitiin myllyssä jauhaa ja sahata tukkeja samanaikaisesti. Tämän kokoisen myllyn koneiston teho on saattanut olla n. 10 - 30 hevosvoimaa olosuhteista riippuen.

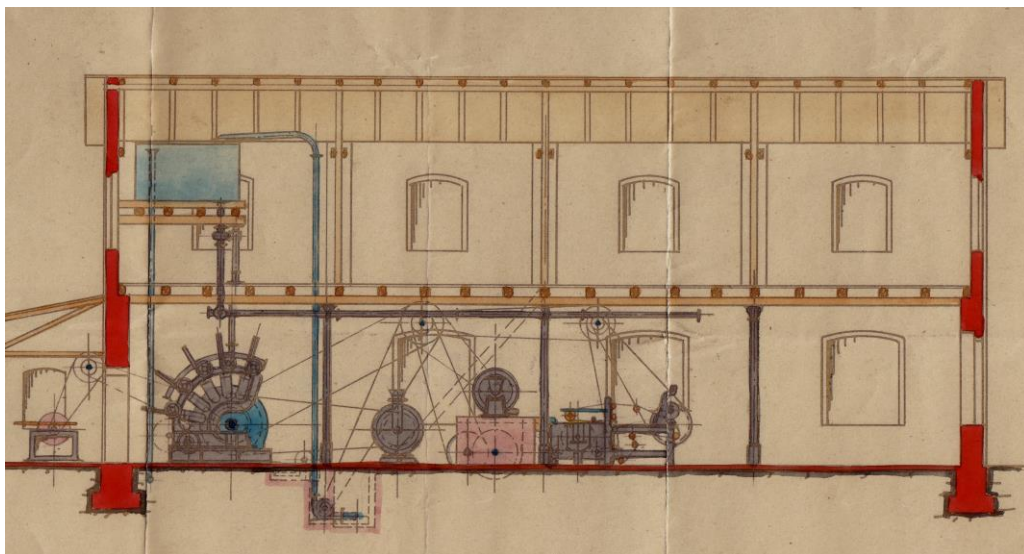
. 1910-luvulla markkinoilla olleita raamityyppejä. Vasemmalla kotimainen Tapio-merkkinen raami ja oikealla ulkomainen samantyyppinen raami..

Koskelan myllyn voimalla suunniteltiin jo vuonna vuonna 1912 puuhiomoa. Tämä suunnitelma perustui siihen, että Jämsänkoskelle rakennettu selluloosa- ja paperitehdas tarvitsi alkuvaiheessa paljon puuhioketta. Erillisiä yksityisiä hiomoita

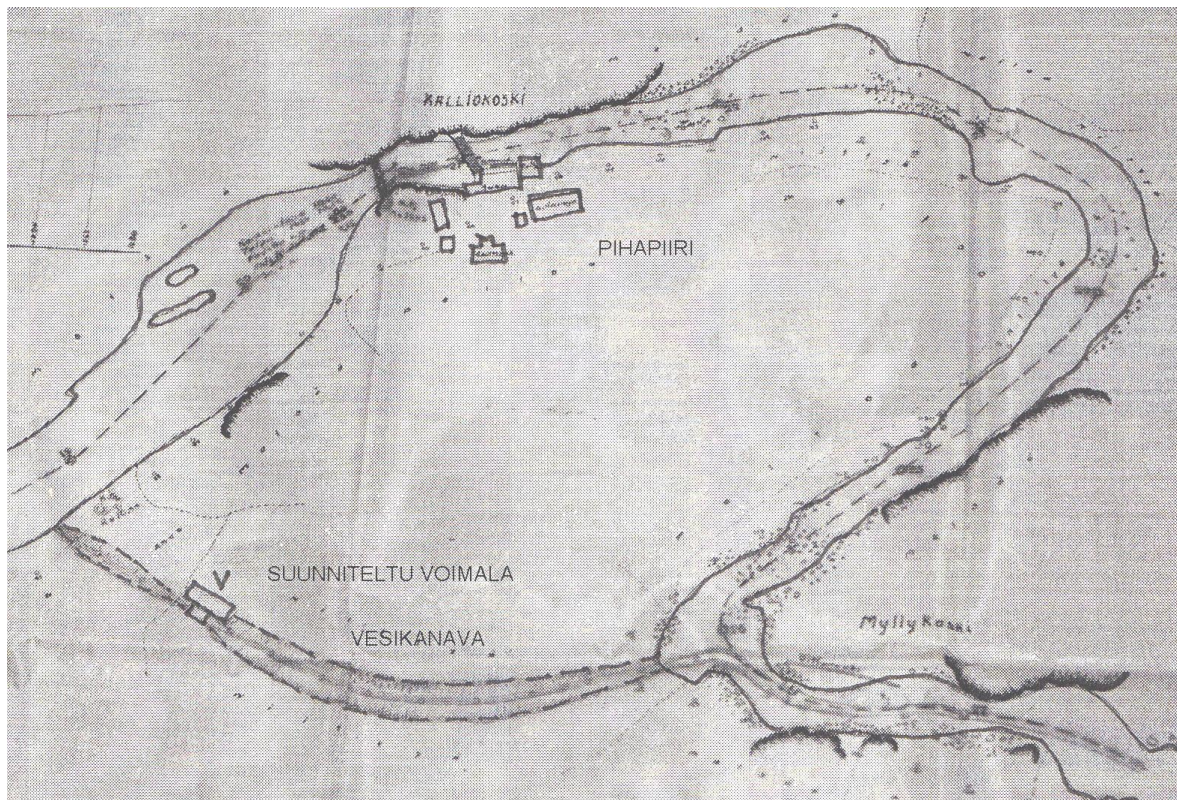
oli jo syntynyt eri puolella maata. Suunnitelma tilattiin Saksasta. Tarkemmissa selvityksissä päädyttiin kuitenkin hankkeesta luopumiseen. Suuret hevosilla tehtävät kuljetuskustannukset ja hiokkeen hinnoittelu johtivat tähän ratkaisuun. Lisäksi ainoan mahdollisen hiokkeen ostajan eli Jämsänkosken tehtaitten varaan ei uskallettu jättäytyä.

Puuhiomon Saksassa laadittu pohjapiirros koneineen vuodelta 1912. Hiomon koneita olivat: Voimakone, katkaisusaha, halkomakone, pölkkyelevaattori, hiomakone/ kivi, lajitteluseula, raffinööri, kokoomasilinteri, puristimet, vesi-, ja massapumput.

Puuhiomon pituusleikkaus. Koneistojen tilantarve on vähäinen mutta materiaalien ja hiokkeen varastointi vaati runsaasti tilaa. Sataa hevosvoimaa kohti koneiston laskettu tuotto olisi ollut märkää hioketta 5000 kg vuorokaudessa.

Lääninhallituksen hyväksymä uuden sähkövoimalan sijoitussuunnitelma vuodelta 1920. Sen mukaan kaivetaan kanava myllystä 200m päähän ohittamalla joen mutka. Tämä toteutettiin vasta v. 1948 kaivamalla kanava noin 150 miehen voimin käsin, koska alueelle ei voitu tien puutteen vuoksi tuoda koneita.

Voimalan suunnitelman taustalla olivat tilastot Suolijoen vesimääristä. Virtaamat olivat seuraavat:

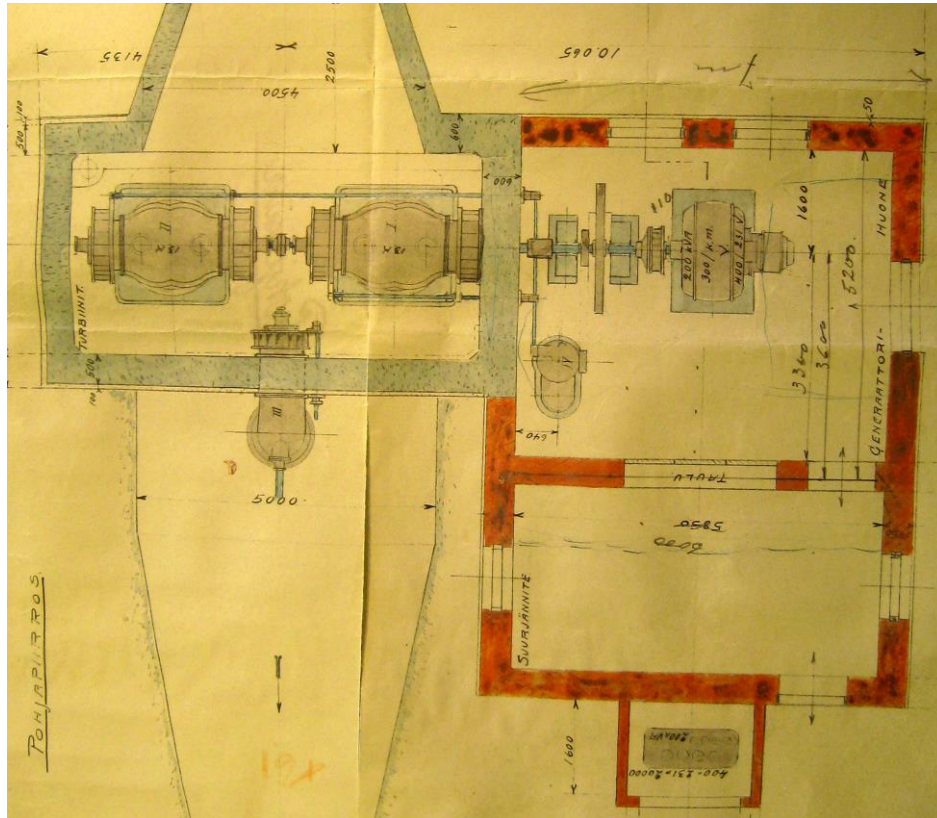
Ylin tulva harvoin	118 m ³ /sek
Maksimivirtaama	63 m ³ /sek
Keskivirtaama	4.5 m ³ /sek
Minimivirtaama	1.52 m ³ /sek

Mainittujen lukemien mukaiset luvut merkitsivät kovia lyhytaikaisia kevättulvia ja erittäin pieniä vesimääriä keskitalvella ja kuivina kesinä.

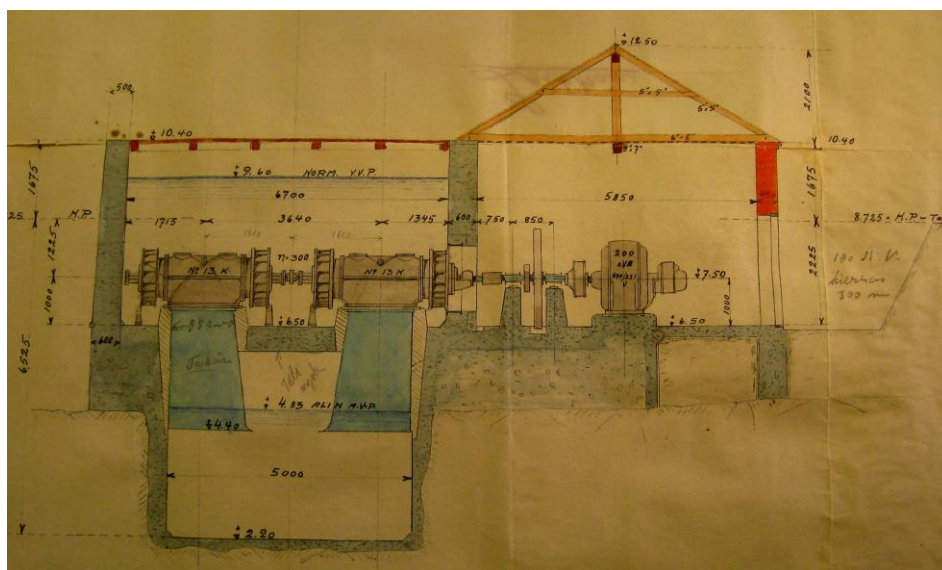
Voimalaitoksen rakennusmitoitukseksi tuli Hämeen lääninhallituksen myöntämän päätöksen mukaan 2.4 m³/sek, joka merkitsi noin 250-300 kW. tehoa silloisella tekniikalla. Voimalaitoksen valmistuttua pääosa sähköstä meni Koskenpään Huopatehtaan ja Koskenpään tervatehtaan käyttöön. Sähköä riitti vain muutamaaan taloon Koskenpäällä, josta syystä kunnan sähköistäminen pyrittiin hoitamaan kunnan toimesta. Tämän hankkeen ohitti kuitenkin Keski-Suomen valon tulo koko kunnan sähkön toimittajaksi ja aikanaan myös Koskelan voimalaitoksen omistajaksi.

Sähkölaitoksen lopullinen vuonna 1940 suunniteltu tekninen ratkaisu perustui kahteen Fransis- tyyppiseen vesiturbiiniin. Ne oli kytketty peräkkäin yläkanavan pohjalle. Niitten akseli johti seinän läpi konehuoneeseen. Akselissa oli usean tonnin painoinen vauhtipyörä ja generaattori.

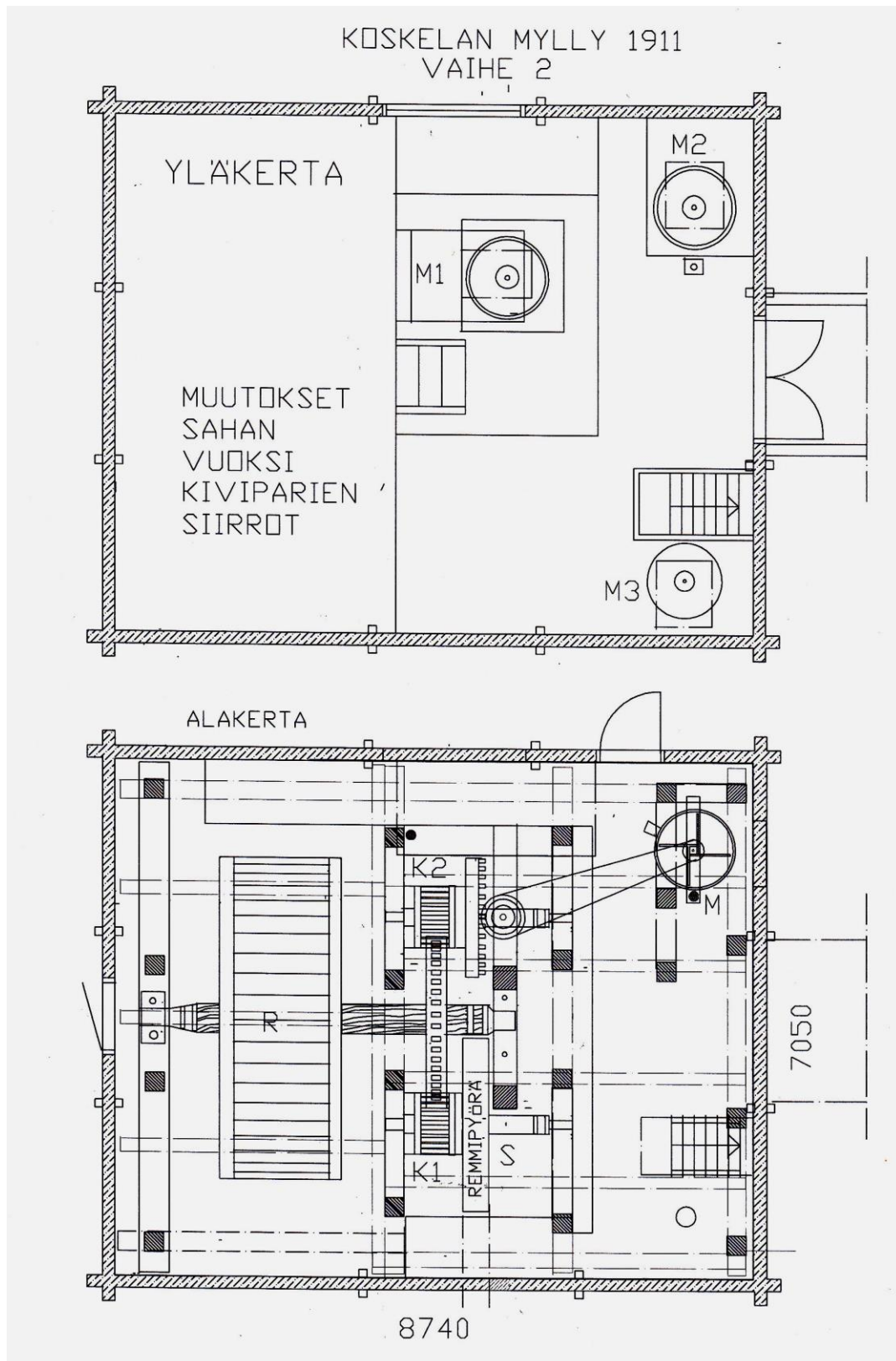
Turbiiniin oli kytketty kierrosluvun säätäjä, jolla sähkön tuotanto pidettiin tasaisena. Vauhtipyörä on tällä hetkellä nykyisen laitoksen pihalla muistomerkkinä,

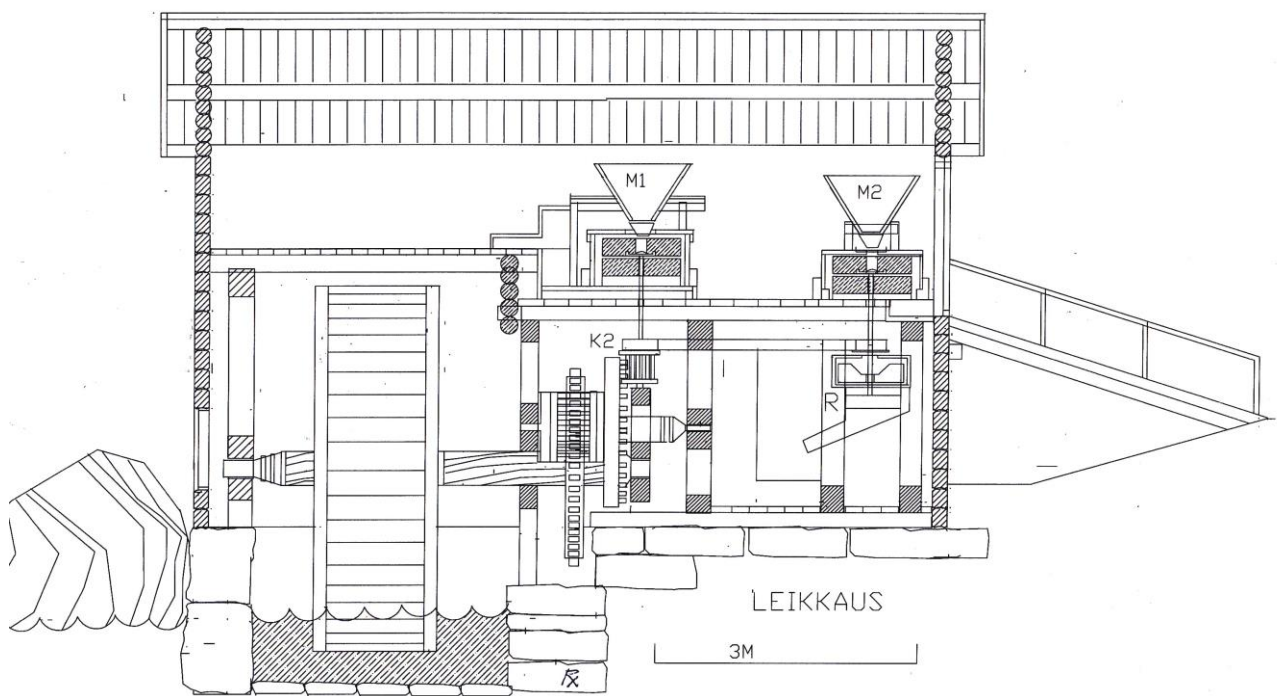
Pohjapiirros

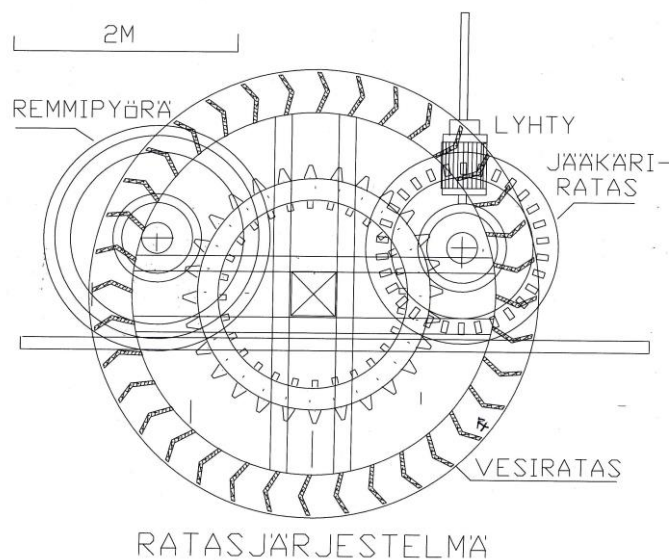
Leikkaus

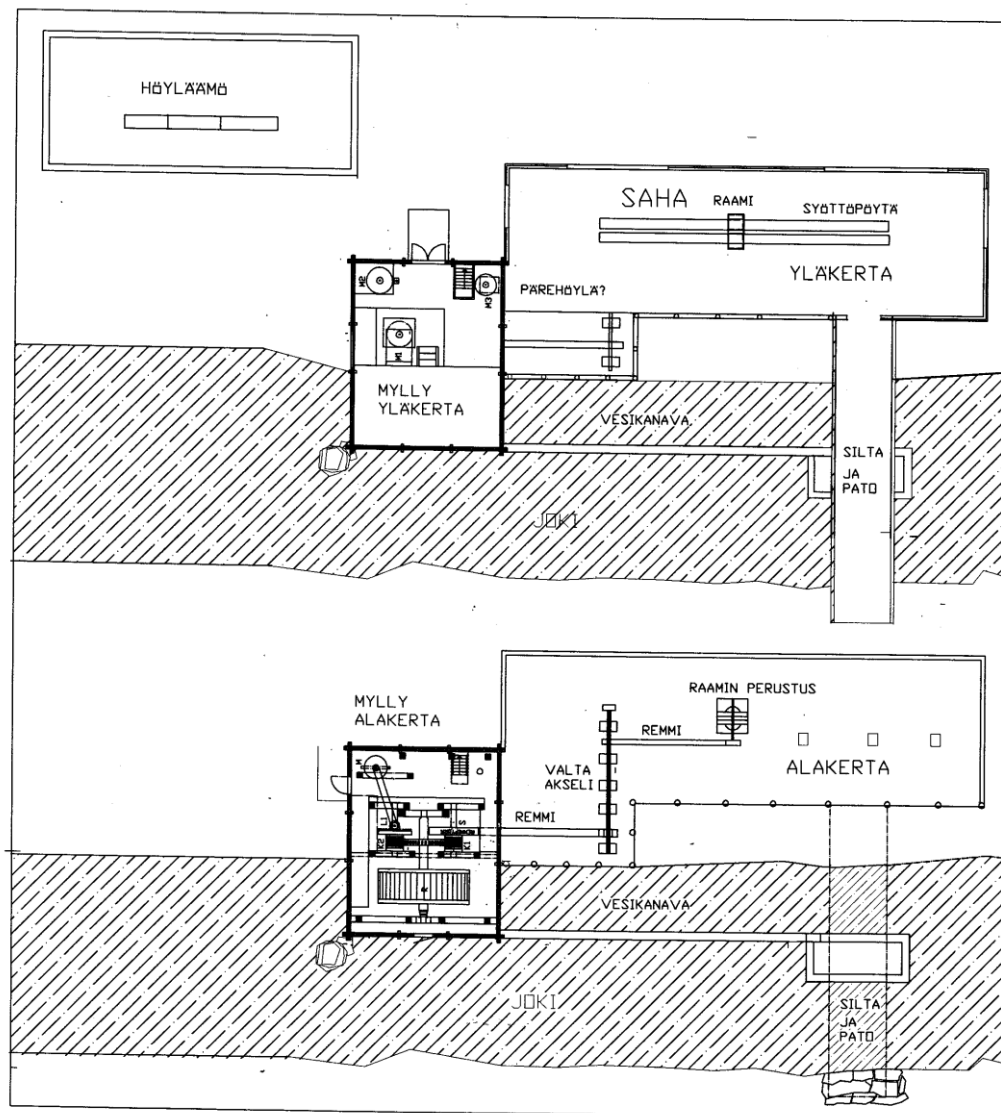
Tärkein muutos vuoden 1909 jälkeen oli yläkerrassa kiviparin M2 siirto remmivetoiseksi nurkkaan. M3-kivipari siirrettiin vastakkaiseen nurkkaan. Alakerrassa ko. kohtaan sijoittuu koteloitu siivillä varustettu ”tuuletin” eli jauhojen puhdistaja kiviparin M2 alle.

Myllyn pituusleikkaus eli halkiaiskuva. Siinä vasemmalla on vesiratas ja oikealla kivipareja pyörittävä puurattaisto. Kohdassa R on remmivetoinen ”siipituuletin”, jonka avulla saatiin jauhoista pois kuoret. Se sijaitsi kiviparin M2 alla alakerrassa.

Ratasjärjestelmä kokonaisuutena. Suurin ratas on vesiratas. Sen kanssa samassa akselissa on keskiratas, joka pyörittää pieniä välirattaita ja jääkärirattaita. Näitten avulla saatiin kiviin ja remmipyörään riittävä kierrosnopeus. Oletetaan että vesiratas pyöri kierroksen 3-4 sekunnissa. Silloin ylin jauhinkivi pyöri noin 2-3 kierrostasekunnissa, Nopeus oli riittävä suhteellisen tehokkaaseen jauhatukseen.

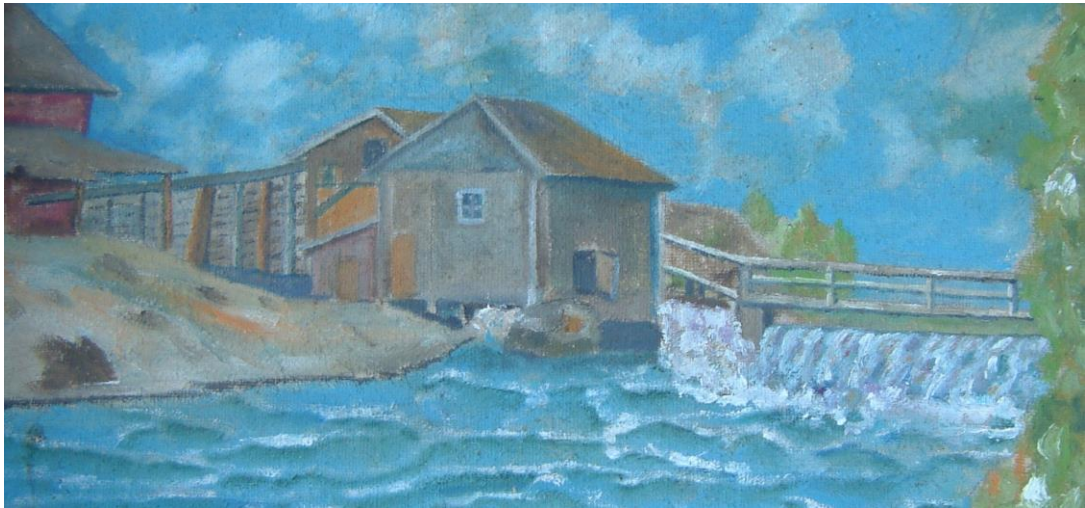

Myllyn ja sahan liittyminen toisiinsa. Piirros RV-A

Kuva myllystä ja saharakennuksesta vuodelta 1952 ennen purkamista. Vesirakenteet ja silta oli purettu uuden padon rakentamisen vuoksi.

Kuva Aarresaaren arkisto.

Koskelan mylly vuonna 1936. Toiminnassa oli keskellä oleva mylly, saha sen takana, sekä pitkä jono lautataapeleita. Höyläämö sijaitsi vasemmalla korkeassa tummassa rakennuksessa. Oikealla näkyy silta, pato ja myllyn vesikanava. Maalaus J. Kiissel 1936

Koskelan pitkäaikainen (1920 - 1941) mylläri Otto Tammi ja hänen vaimonsa Olga.

Kuvan om. Pirjo Salakka

Koskelan sahan kirjelomake 1930-luvulla. Silloin sahan ja myllyn konttori sijaitsi Paikkalassa eli Valkeamäessä kolmen kilometrin päässä Kalmavirran kylässä.

Vanha puusilta ja sahalaitoksen kulma noin vuonna 1939. Sillalla sahan silloinen toimitusjohtaja Jari Vuolle-Apiala.

Kuva V-A sukuarkisto

Myllyn kulma, vanha puusilta yli joen ja oikealla vanha savusauna 1930- luvulla.

Kuva V-A sukuarkisto

OMISTAJAT JA MYLLÄRIT OVAT VAIHTUNEET AIKOJEN KULUESSA

Fredrik Koskela	1852 – 1887	
Juhani Alenius	1887 – 1891	
Salomon Salmijärvi	1891 - 1894	
Herrman Virtanen	1894 - 1899	(Tilsalan seppä)
Kalle Siekkinen	1899 - 1905	(Hallinmäki)
August Linden	1905 - 1910	
O Rahikainen	1910 - 1912 ?	
Kalle Siekkinen	1912- 1913 ?	
Stefanus Huhtinen	1903 – 1912 ?	
Evert Filander	1912 - 1916 ?	
G. J. Backman	1913 - 1914	
Otto Leppänen	1914 - 1919	
Otto Tammi	1920 - 1941	
Kalle Virkanen	1941 - 1948	(Yhdessä poikansa Heikki Virkasen kanssa)
Väinö Rinteelä	1948 -	(Sähkövoimalaitoksen hoitaja)

Edellä mainitut henkilöt ovat myllyn omistajia tai niissä toimineita mylläreitä.

TILSALAN VANHA SEPPÄ HERMAN VIRTANEN 1955 RV-A

Fredrik Koskelan jälkeen myllärinä toimi kuuden vuoden ajan 1894 - 1900 tunnettu pyssyseppä Herman Wirtanen, kuvassa vasemmalla. Hänen varsinainen myöhempi kotitalonsa oli Tilsala, noin kolmen kilometrin päässä myllyltä. Oikealla on Kalle Virkanen, joka poikansa Heikin kanssa toimi viimeisenä myllärinä 1941- 1949

Piirroksat RV-A 1955.

Mylläri Fredrik Koskela rakensi tämän myllytuvan 1800-luvun lopulla. Siinä on toisessa päässä tupa, jossa odottelivat myllyn asiakkaat ja siinä yöpyi aikanaan uittoväki. Majoitusta tarvittiin, koska keväisin ja kesällä joella uitettiin runsaasti puutavaraa mm. Jämsänkosken tehtaalle. Toisessa päässä rakennusta oli keittiö ja kaksi pientä kamaria myllärin asuntona. Rakennus oli 1920-luvulle asti hirsipintainen ja katettu päreillä.

Kuva Pirjo

Salakka

MYLLÄRIEN KANSSA TEHTIIN AINA KIRJALLINEN SOPIMUS

Vuonna 1914 teki Kustaa Vuolle-Apiala sopimuksen Otto Leppäsen kanssa myllyn pidosta.

”Täten otan myllärikseni Otto Leppäsen omistamaani Koskelan myllyyn välillämme sovituista ehdoista:

1/si Mylläri saa asunnokseen myllyn pihamaalla olevan rakennuksen, ynnä ulkokuoneet sekä ottaa polttopuut talon metsästä maassa olevista ja lehtipuistas sekä sahan rimakasasta, ja käyttää eläimensä talon vallan metsälaitumella ja ottaa leheksiä kuivikkeiksi.

Peltomaaksi vanhalta myllyltä entiset myllypellot saa taloon siirtyvät ja kahden vuoden ajaksi Akan-ahon suon ja vanhan niityn, joka ennenkin on ollut myllärillä Valkeamäen rajalla.

2/si Mylläri saa kolmannen osan kaikista tullituloista, mitä myllyssä tulee paitsi maltaat kaikki. Talo laittaa rasvat myllyyn.

3/si Mylläri on velvollinen yllämainittuihin etuihin pitämään mylly hyvässä kunnossa sekä tekemään myllyssä sattuvat pienemmät korjaukset, paitsi hammasrattaaseen hammas on yhteinen. Ja jauhamaan myllyn omistajan jauhatukset

4/si Samalla mylläri on velvollinen hoitamaan sahan, pärehöylän ja lautapihan ym. mitä lautojen ulosrahtaamiseen tulee, erityisesti välillämme sovittua palkkaa vastaan.

5/si Samoin pitätämme molemmin puolin 1.den kuukauden ylössanomisajan, jonka ajan jälkeen on pois muutettava.

Koskenpää 21 pä. Marraskuuta 1914
Kustaa Vuolle-Apiala

Yllä olevaan tyydyn sitoudun kaikinpuolin täyttämään, Aika ja paikka kuten yllä.
Otto Leppänen

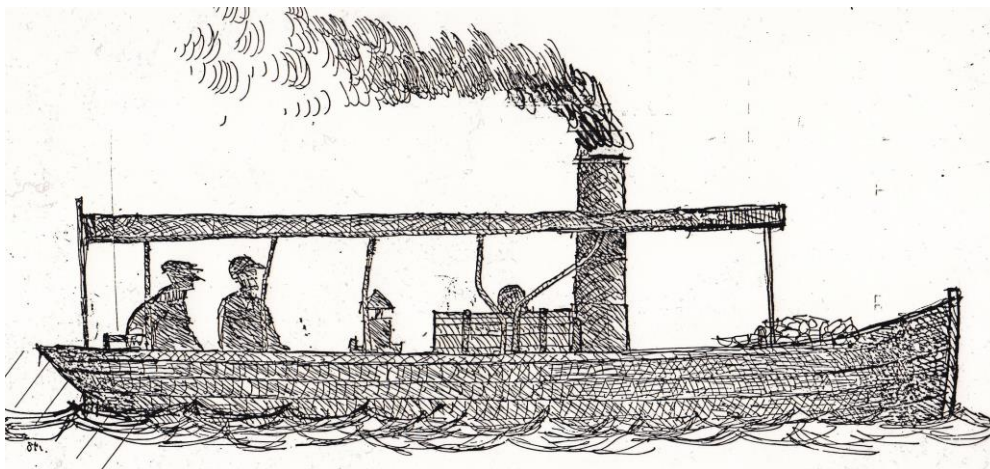
Todistaa.

Otto Rantakari

Otto Niemi”

KOSKENPÄÄN TERVATEHTAAN JA HUOPATEHTAAN RAKENTAMISESSA TARVITTIIN PALJON PUUTAVARAA.

Kustaa Vuolle-Apiala oli perustanut vuonna 1909 Koskenpään Tervatehdas Oy:n kolmen yhtiökumppaninsa kanssa. Tehtaan rakentaminen alkoi Valkeamäen tilan ja torppari Viktor Kotalahden kanssa tehtyjen sopimusten mukaan Salosveden rannassa lähellä Petäjäveden rajaa. Koskelan mylly ja saha sijaitsivat saman järven rannalla. Kun Koskelaan ei silloin ollut maantietä, muodostui vesiyhteys tärkeäksi. Puutavaraa tarvittiin paljon tervatehtaan rakentamisessa aluksi ja vuoden 1917 tulipalon jälkeen. Tästä syystä yritys hankki pienen höyrylaivan nimeltään Aave vuonna 1912. Sen hinaamissa proomuissa puutavaran kuljetus ulottui myös aikanaan Koskenpäälle asti, jossa käynnistyi vuonna 1928 Koskenpään Huopatehtaan rakentaminen. Talvisin tavarat kuljetettiin helposti hevosilla jääteitä myöten.

Höyrylaiva Aave

Piirros RV-A

Myllyn merkitys oli kasvanut jauhomylllystä myös monitoimiseksi voima-asemaksi. Saha työllisti toimiessaan 6 - 8 työntekijää. Myllärin vastuulla oli koneiston huoltaminen ja mylllyn toiminta. Sahan toimintaan hän osallistui sopimusten perusteella vain rajatusti eri palkkiota vastaan. Mylllyn koneistoa piti korjata puurattaiden kulumisen takia. Alla laskelma yhteensä 70 työtuntia kestäneestä työstä.

Lasku Koskelan mylllyn		
Vesi pyörän daitasta lä.		
tarpeet sahatkurea. F.L. R. W. W.		
Pitua. 86 Metri-		
4 tuma nautaja ..	160	Kappale
M. Lentoini. 10. tuntia	2	50 n
R. Mäkinen. 20. tuntia	5	
E. Wirtanen. 20. tuntia	5	
M.O. Lepannon. 20. tuntia	6	

Koskelan sahan työntekijöitä vuonna 1938. Vasemmalta Olavi Aho, Väinö Tammi, Joonas Veijonen, Jalmari Aho, Matti Järvinen, tuntematon, Veikko Lahtinen ja mylläri Otto Tammi.

Kuvan om. Joonas Veijosen perikunta.

Päivätyö-lista

Kosken Sahala Tili

vuonna 19⁶/₂₇14

UOMEN KIRJAPAINO, JYVÄSKYLÄ

Työmiehen nimi	S.	M.	T.	K.	Tr.	P.	L.	Summa työpäiviä	Päiväpalkka		Summa	
									mk	pt	mk	pt
H. Mäkinen		1	1	1	1	1	1	6	2	75	16	50
L. Keteini		1	1	1	1	1	1	6	2	50	15	
O. Salonen		1	1	1	1	1	1	6	2	50	15	
J. Salonen		1	1		1	1	1	5	2	50	12	50
J. Salonen					1	1		2	2	50	5	
O. Leppänen		1	1	1	1	1	1	6	3		18	
E. Wäijonen					1	1	1	3	2	50	7	50
											89	50

Päivätyölista sahalla ja myllyltä vuonna 1914. Listaan on merkitty tehdyt työpäivät, päiväpalkka sekä viikon koko palkka. Korkein palkka kolme silloista hopeamarkkaa päivältä oli mylläri Otto Leppäsellä, joka myllärintyönsä ohessa teki työtä myös sahalla.

Koskelan sahalla höylätty puupaneeli. Siitä on tehty monien Koskenpään talojen kamarien laipiot 1920- ja 1930-luvuilla. Paneelin leveys on 95 mm. Kuva RV-A

N:o 13.

Jämsän kunnan kunnalliset maksut v:ltä 1912.

Kylä: *Sahlman*

Talo: _____

Torpp.: _____

Its.: _____

Mktp.: *Kalliokosken mylly*

SVENSKA-SUOMEN KIRJAPAINO, JYVÄSKYLÄ.

	Smk.	piä.
Vaivasraha hengeltä		
" 2 ääneltä	3	-
Kuntakassaan ääneltä	3	-
Kestikievarimaksu		
Lumireenvetomaksu		
Siltakassaan teollisuusmantt.		
Koiravero		
Kansakoulukassaan ääneltä	1	-
Vuokralautakuntamaksu		
Veroliput: yht.		10
Yhteensä:	10	10

Maksettu: Jämsässä *6/4* 1913.

Teodor Nurmiraanta.

N:o 16.

**Jämsän papiston rahapalkkaa maksava kirkollis-
vuodelta 1/5 1914—1/5 1915.**

Taloll. Tlp. Mktp. Its. It. *Kalliokosken mylly*

ja Jaha, Venkula & Osasto talosta,

torpasta *Taalasten* kylästä.

	Kirkko- herralle		Kappa- laiselle	
	Smk.	p.	Smk.	p.
Veroäyreitä	267	133		
Manttaalilta				
henkilöltä				
Kantoprosentti	5	3		
Kuitin hinta				5
	232	141		
<i>laskutus</i>				410
Yhteensä Smk.				

Maksettu / 19 *22* tammikuuta 1914

Teodor Nurmiraanta.

Yritykset joutuivat maksamaan kunnalle, seurakunnalle sekä valtiolle erilaisia maksuja. Yllä esimerkkejä kunnan ja seurakunnan maksuista.

Koskenpään Tervatehdas vuonna 1910. Sen rakentamisessa tarvittiin paljon Koskelan sahalla tuotettua puutavaraa. Tehdas paloi kaksi kertaa, jolloin Koskelan sahan tuotteita tarvittiin uudestaan.

Kuva V-A sukuarkisto

KOSKELAN VESIVOIMASTA PÄÄOSA KÄYTETÄÄN SÄHKÖN TUOTANTOON VUODESTA 1948 ALKAEN.

Myllyn uusi omistaja oli pyrkinyt jo varhain turvaamaan sähkön saannin terva- ja huopatehtaalle rakentamalla Koskelaan sähkövoimalaitoksen. Ensimmäiset suunnitelmat olivat valmiit jo 1920-luvun lopulla, mutta Koskenpään Huopatehtaan palo vuonna 1928 esti hankkeen varojen sitoutuessa uuden huopatehtaan rakentamiseen. Koskelan myllyn toiminta jatkui edelleen myllynä sekä sahan, höyläämön ja pärehöylän voimanlähteenä ilman suurempia muutoksia aina 1950-luvulle asti.

Sodan jälkeen vuonna 1948 tuli mahdollisuus käynnistää sähkölaitoksen rakentaminen perustetun Saloksen Sähkö Oy:n toimesta. Se rakennettiin myllystä noin 200 metrin päähän kaivamalla käsin pitkä vesikanava vanhan Pohjois-Päijänteen Lauttausyhdistyksen uittorännin kohdalle. Myllyn yläpuolelle jokiuomaan Kalliokosken kapeikkoon tuli sähkölaitoksen pato, jolla veden taso nousi Lapinkosken tasolle. Samalla syntyi uusi silta. Rakennustyöt olivat erittäin vaativia, koska Koskelaan ei ollut autolla kuljettavaa tietä. Tilanne muuttui samalla ratkaisevasti myllyn osalta, koska sähkölaitos tarvitsi yleensä koko joen vesimäärän. Myllylle jäi vettä vain kevättulvien ja kovien sateitten jälkeisinä aikoina. Tämä rajoitti ratkaisevasti myllyn toimintaa. Samaan aikaan maaseutu sähköistyi muutenkin ja käyttöön tulivat kotitarvemyllyt. Yleisten myllyjen tarve jauhatukseen väheni samalla merkittävästi. Koskelan myllynkin aika alkoi olla ohitse.

Koskelan koskialueelle 1948 rakennettu sähkölaitos, joka teki myllyn tarpeettomaksi voimanlähteenä. Tämäkin laitos on korvattu uudella 1990-luvulla. Kuva RV-A

MYLLYN SIIRTO AARRESAAREEN TAPAHTUI VUONNA 1952.

Kustaa Vuolle-Apiala lahjoitti myllyn Jämsänkosken Kotiseutuyhdistykselle vuonna 1952. Samalla käynnistyivät toimenpiteet talvella siirtoa varten. Mukaan tulivat isännöitsijä Lauri Tiilikka Yhtyneet Paperitehtaat Oy:n Jämsänkosken tehtaalta ja rakennusasiantuntija Kalle Nieminen Jämsän Pälämäen kotiseutumuseosta. Alueesta otettiin joitain valokuvia, mutta piirustuksia siitä ei ole säilynyt. Mylly purettiin paikalla Niemisen ohjeitten mukaan ja pystytys alkoi saman tien Aarresaaressa, kun myllyn osia saatiin kuljetettua paikalle. Asiaa helpotti suuresti se, että Koskelasta oli rakennettu uusi tie Koskenpää- Petäjävesi maantielle. Pystytyksessä oli mukana joukko paperitehtaan kirvesmiehiä, seikka joka nopeutti ratkaisevasti työn suoritusta.

Tämän työn yhteydessä on tapahtunut kuitenkin asioita, joille ei ole löytynyt selitystä. Sahalle johtaneen hihnapyörän remmin reikä puuttuu ko. seinästä. Samoin puuttuu kiviparin M1 sammakkopuun nostoraudan säätömutteri ja yhdestä kiviparista yläkivi. Seiniin on lisätty följareita kaikille sivuille vakauden lisäämiseksi. Hirsikehikkoa on kokoamisen yhteydessä madallettu noin 60-80 cm. jonka vuoksi on täytynyt kääntää harjan suunta katolla. Myllyn katon päätykolmiot olivat vanhojen kuvien mukaan lautta. Aarresaaressa ne on kuitenkin tehty pyöreästä hirrestä. Patoluukku vesirattaan edestä seinän alta ei ole tullut myllyn mukana Aarresaareen.

Koskelan myllylle johti joen ylitse kevyt puusilta. Sen hakatuista kivistä rakennettu tukipenger on vielä jäljellä myllyn vastarannalla. Se on rakennettu jopa yli kolme metriä pitkistä kivistä. Ne on jouduttu tuomaan jostain erittäin kaukaa, koska lähialueilta louhintapaikkaa ei ole löytynyt.

Kuva RV-A

Hevosella pääsi kesäaikaan tuomaan Sahloisten suunnasta viljakuorman sillan taakse polkutietä myöten. Säkit piti sitten kantaa itse myllyyn sillan kautta. Talvella liikenne kulki Salosjärven jäätä pitkin suoraan myllylle rannassa sijaitsevan satama-alueen kautta.

Talvikuva Kalliokoskesta 2015. Siinä virtaa vettä vain tulvakausina, koska läheinen voimalaitos käyttää muina aikoina kaiken veden. Koskelan mylly sijaitsi oikealla rannalla kuvan keskivaiheilla.

Kuva RV-A

Sahan raunioita Kalliokoskella 2016. Takana olevien pilarien päällä oli valta- akseli, jonka avulla käyttövoima siirrettiin myllystä edessä olevan perustuksen päällä olevalle sahan raamille.

Kuva RV-A

LÄHDEAINEISTOJA.

Verkkalan talon arkistot Koskenpää

Vuolle-Apialan sukuarkisto, K-S-Maakunta- arkisto

Risto Vuolle-Apialan kuva-arkisto

Risto Vuolle-Apiala: Kalmavirran kylähistoria

Risto Vuolle-Apiala: Hirsitalo ennen ja nyt. Moreeni 2016

Kartat: Kartta.fi

Helena Hirviniemi: Kainuun vesimyllyt artikkeli

Teppo Korhonen: Vesimyllyt. Kainuun museo 1993

Suur-Jämsän Historia I / 1934

Keijo Kulha: Vanhan Jämsän historia I

Pirjo Salakan kuva-arkisto

Anto Juski : Vesiveskid 1993, Tallinn ”Valgus

Jämsän syyskäräjät 1848, Survosen myllyn rakennusriita

Hämeenlinnan lääninarkisto

Heikki Virkasen muistitiedot

Viljo Wilen haastattelu

Katselmuspöytäkirjat 1847 – 1861 (367-374) Jämsä tuomiokunta arkisto

Vuojansalo Jaakko: Koskelan vanha mylläri.

Hannu Alenius Koskelan myllyn työtodistus 1890

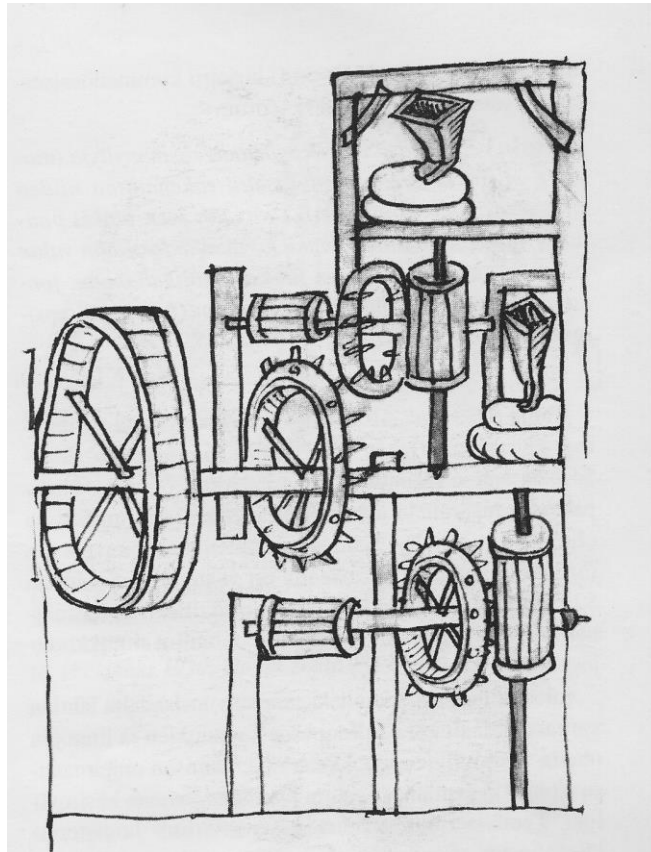

Ensimmäisen vuonna 1948 rakennetun sähkövoimalan vauhti-pyörä on jätetty muistomeriksi nykyisen voimalan viereen.

Koskesta nostettu vuoden 1870 myllyn palossa särkynyt käsin hakattu myllynkivi. Halkaisija 90 cm. Siinä näkyy sammakkoraudan kiinnityslovet. Myllynkiviä tehtiin myöhemmin myös teollisesti. Vuonna 1912 niitä myytiin esimerkiksi Tirva-merkkisinä.

Kuva RV-A

Myllyn puurattaisto Böömistä 1430-luvulta. Siinä on Koskelan myllyn tapaan suuri vesipyörä, 2 kiviparia ja samanlainen rakennemalli. Vesimyllyt tulivat Suomen alueelle jo 1300-luvulla. Tämä osoittaa sen, että Koskelan mylly jatkaa vuosisataista eurooppalaista perinnettä. Kuva Cod.lat. 197/1. fol. 2.3 Baijerin valtionarkisto.

MYLLYYN LIITTYVIÄ TARINOITA

Heikki Virkanen

Heikki oli isänsä Kallen apulaisena myllärin töissä sota-aikana. Eräänä päivänä tuli isäntä Pettämän rannalta Viekasalmen seudulta hevosella yli Salosjärven jauhattamaan viljakuormaa. Isäntä oli nostanut tavan mukaan säkit valmiiksi mylläriä varten jauhatusta paikan tasanteelle. Siitä mylläri nosteli itse viljan myllynkivien päällä olevaa tuuttiin eli toroon. Koska jauhamiseen kului paljon aikaa, meni isäntä myllytupaan odottelemaan ja juomaan emännän tarjoamaa kahvia.

Talvisodan aikaan kaupoista sai vielä raakaa kahvia säkeittäin. Sellaisen oli myös aikanaan hankkinut mainittu isäntä. Heikki keksi silloin pelästyttää isäntää kahvin jauhatuksella. Hän juoksi isännän luokse kysymään kuinka karkeaksi säkissä olevat kahvinpavut jauhetaan. Isäntä lähti juoksemaan kiireesti myllylle pelastamaan kahvisäkkiä. Matkalla Heikki kuitenkin kertoi kyseessä olevan pilajutun. Tilanne päättyi molempien osapuolten yhteiseen naurunremakkaan.

Viljo Wilen

Viljo oli nuorena miehenä työssä läheisellä tervatehtaalla heti sodan jälkeen hiiliä purkamassa ja säkittämässä. Välillä hän sai työkomennuksen myös Koskelan sahalle. Siellä hänen tehtävänsä oli usein kiivetä lautataapeleihin koska laudoissa oli usein kulmissa kuoripintaista vajaakanttia.

Laudan ostajat karttoivat näitä lautoja. Tällöin Viljo joutui puukon kanssa kiipeämään usein kolmekin metriä korkeisiin taapeleihin ja vuolemaan tummat näkyvissä olleet puunkuoret pois lautojen syrjistä.

Risto Vuolle-Apiala

Tämän kirjoittaja oli heti sodan jälkeen kevättalvisin mukana Paikkalan hevosen kyydissä Koskelan sahalle. Sieltä haettiin monta sahajauhokuormaa järvestä nostettujen jäälohkareitten suojaksi. Usein noudot suoritettiin liian myöhään heikkojen kevätjäitten aikaan. Jopa kerran hevonen jouduttiin nostamaan miesvoimin vedestä jään pettäessä.

Jäälohkareet nostettiin yhdessä Halmeniemen talon kanssa. Jäähän sahattiin justeerisahalla railot ja lohkarit vedettiin hevosella jälle käyrien puuainosten avulla. Purujen alle säilöttyjä jäitä käytettiin kesällä meijeriin viettävän maidon jäähdyttämiseen. Sodan jälkeen 1945 - 1950 välisenä aikana sahanpurua tarvittiin paljon myös siirtolaisten ja rintamamiesten rakenteilla olleitten talojen eristämiseen. Koskelan sahanpurukasat hupenivatkin nopeasti.

Vuonna 1912 myllynkiviä kaupattiin lehdistössä. Niitten kysyntä oli runsasta myllyjen suuren määrän johdosta. Jo 1880- luvulla Koskelan myllyyn tuotiin uusia kivipareja Säkylästä korjaustöitten yhteydessä

Kalliokoskesta myllyn kohdalta löydetty esihistoriallisen kivikirveen puolikas. Tämä osoittaa kosken olleen aikanaan tärkeä paikka myös kivikauden ihmisille. Kuva RV-A

Koskelan vanha mylläri.

Eräs elämäkerrallinen muistelmä.

Kirj. J. Vuojansalo.

Kenellepä vanhemman polven ihmiselle Koskenpäällä ja samoin naapuripitäjissäkin ei ylläoleva nimi olisi tuttu.

Olen joskus aikaisemmin kertonut tästä aikoinaan Koskenpäällä eläneestä sitkeästä, lujatahtoista ja ututterasta miehestä, jota nuorempi polvi ei ole itse nähnyt. Ja koska useat ovat kuulleet tästä miehestä ja ovat kyselleet minulta, tietäisinkö hänestä jotain kertoa, niin juttelen tässä muistelmiani.

Jo vuosisatoja, kenties -tuhansia-kin oli Koskelan koski saanut laskea vetensä Salosjärveen ilman, että sen villiä voimaa olisi kukaan vanginnut palvelukseensa. Se oli saanut vapaasti ryöppyillä kivien ja kallioiden lomitse, ilmoittaen kohinalaan olemassaolostaan ja voimastaan useiden kilometrien etäisyydessä oleville seuduille. Sen kohinan voimakkaampi kuuluminen, varsinkin kosken eteläpuolella asuville, oli varma merkki ilman kylmenemisestä sekä tuulen kääntymisestä pohjoiseen.

Lieneekö mainitun kosken kohina joskus kantautunut kauas, tai muutoin viesti vierinyt, jokatapauksessa vuonna 1855 ilmestyi kosken rannalle kookas teräväkatseinen mies tarkastelemaan kosken voimaa ja sa-

malla padon paikkaa, laittaakseen siihen myllyn.

Miehen sanotaan olleen kotoisin Korpilahdelta, Pätjän talon poika, Freedrik nimeltään, syntynyt vuonna 1824. Hän vuokrasi silloiselta Koskelan talon omistajalta kahden puolen koskea rajoittavan maa-alueen torpan rakentamista varten sekä kosken, johon hän sitten laillista tietä haki myllyn perustamisoikeuden. Synkkää korpea ja suuria, maassa makaavia jättiläspuiden runkoja oli tuon kosken kallioperäiset ranta-alueet täynnänsä. Metsä kaadettiin maahan torpan tulevien rakennusten paikalta. Kesän kuivana aikana puut kaskena poltettiin, joten tuli teki selvää siivousta vuosisataisesta riutasta, jättäen vahvat rungot ja muhkeat kannot, sekä ympärillä olevat nokiset kalliokummut. Tähän palon jälkeen kallioiden keskelle, kosken rantatörmälle alettiin rakentaa asuinhuonetta ja samalla myöskin rakennettiin navetta ja sauna. Näiden alustavien torpan rakennusten valmistuttua alkoi tämä uudisasukas hakea laillista tietä oikeutta myllyn perustamishankeelleen. Kovalle kuului ottaneen, ennenkuin tuolle myllyhommalle „täydet tokumentit” saatiin. Silloinen Löyhälän mylläri, jonka mylly

oli melkein kymmenisen kilometrin etäisyydellä olevassa Survosen koskessa, kadehti kovin ja samalla vastusti tulevan myllyn rakentamista. Hän otti asiamiehekseen silloisen Jämsän nimismiehen vastustamaan tätä „naapurimyllyn” rakentamishanketta ja sille saatavaa oikeutta Koskelan koskeen. Oikeuden istunto tästä asiasta pidettiin lähellä olevassa Koskelan talossa. Kovin laajaperäinen ja tärkeä lienee juttu ollutkin, kun sinne oli määrätty naapuripitäjienkin lautamiehet ja herastuomaritkin olemaan läsnä. Asiata pohdittiin oikein hikipäissä. Se kuitenkin lopultakin päättyi hakijan voitoksi siten, että oikeus myllyn perustamiseen saatiin.

Ansaitsee erikseen mainita, että kun päätös asiasta oli tehty, niin hakija ilmoitti tuomarille, että siten kun oikeuden pöytäkirjat ja päätös asiasta virastoissa lopullisesti valmistetaan, niin ne asiapaperit on lähetettävä sieltä Jämsän ro-
vastille, eikä tuolle aina vastaanhangoittelevalle vallesmannille, joka voisi hyvässä lykyssä hukata koko myllykirjat. Tuomari oli kuitenkin vähän verran hymyillyt tälle hakijan esitykselle, mutta lupasi sentään ilmoittaa, että ne lähetetään ro-
vastille, huomauttaen kuitenkin, että nimismiehelle tällaiset paperit tavallisesti lähetetään. Ne lähetettiin ro-
vastille. Rovasti ihmetteli suuresti sitä, minkätähden juuri tällaisia papereita, jotka ovat oikeastaan kruunun miehelle kuulu-

via, hänelle lähetetään. Rovasti piti kuitenkin huolta papereista siksi, kunnes sai tiedoitettua oikealle omistajalle tulla hakemaan ja lunastamaan paperinsa pois. Asianomaisen saavuttua perimään papereitansa, kyseli ro-
vasti, että miksi tällaiset paperit ovat juuri hänelle lähetetyt, kun ne ovat oikeastaan kruunun miehelle kuuluvia. Tähän hakija antoi selityksen, että kuinka niitä olisi voinut lähettää „vallesmannille”, joka ankarasti vastusti hänen myllyhankettaan, ja näin ol-
len hyvässä lykyssä hän ei olisi voinut saada näitä papereita käsiinsä il-
moisna ikänä. Sitäpaitsi ei Jämsässä ole hänen mielestään toista niin luotettavaa miestä kuin ro-
vasti on. Nyt ro-
vasti ymmärsi asian täydellisesti, kun sai kuulla suoran ja vilpittömän tunnustuksen luottamuksellisesta suhteesta „paimenneen”, mikä onkin melkein yleinen kuva sen ajan mielipiteestä pappeja kohtaan.

Nyt, kun oli saatu kaikki paperit ja oikeudet myllyn perustamiseen, aloitettiin heti sen rakentaminen. Pian se valmistuikin ja sen tarpeellisuuden sai nähdä siitä, kun viljaa tuotiin siinä määrin jauhettavaksi, että oli pakko öilläkin päiviä jatkaa jauhatushommassa.

Saatuaan nyt myllyn kuntoon alkoi tämä uusi mylläri raivata viljelystä vuokraamalleen alueelle, jossa olikin viljelyskelpoista maata riittävästi. Oli myöskin vesiperäisiä soita, joita ojittamalla kuivattiin

viljelykselle kelpaavaksi, joten viljelyspinta-alaa valmistuikin vuosien kuluessa useita hehtaareita. Kasvukuntoon tultuaan alkoivat ne korvata verrattain vaativat uhraukset. Omin käsin kävi hän työhön kiinni lujin ottein, joskin myllyn hoitaminen vaati suurimman osan hänen työajastaan. Kun viljelykset oli saatu kasvukuntoon ja raivattu luonnonniittyä heinämaaksi, sai hankkia kotieläimiäkin, joita oli hevonen, nauta y.m. pienempää karjaa. Kerrotaan hänen vanhoilla päivillään joskus sanoneenkin, että kyllä hän saa jo pyhänä voita syödä, kun hän on kahdeksan niitty-tallia tehnyt ja niille heinäalueet raivannut.

Puolison haki hän syntymäseudultaan, kenties nuoruutensa lemmityn, jonka hän lienee jo valinnut siltä varalta, kun saa astua uuteen kotiin. Lapsia heille syntyi kaksi tyttärtä ja yksi poika. Mutta kauan eivät he saaneet yhteisestä onnestaan nauttia, kun tuoni riisti mieheltä puolison ja lapsilta äidin Oltuaan jonkun vuoden yksinään, haki hän uuden elämäntoverin oman pitäjän lähiseudun talosta. Toisen vaimonsakin hän sai myöskin vielä vanhoilla päivillään kirkkomaahan saatella, jääden siten yksinäisenä viettämään vanhuutensa päiviä, kunnes sitten 2 p:nä heinäkuuta vuonna 1903 nukkui iäseen uneen 79 vuoden ikäisenä. Hänen lapsensa kuolivat myöskin muutamia vuosia isän kuoleman jälkeen.

Tämä „vanha mylläri” vanhemmalle iälle tultuaan tuli hyvin kiihkoisan uskonnollismieliseksi, josta asiasta hän alinomaan rohkeasti puhui julkisissa tilaisuuksissakin, sekä innokkaasti harjoitellen kotiharhautta, pitäen pyhäkouluja, rukouskokouksia ja seuroja. Hänen kotonaan kävi usein maallikkosaarnaajia, jolloin pidettiin useita vuorokausia kestäviä seuroja. Samalla myöskin tämä „vanha mylläri” oli innokas pakanalähetyksen ystävä, keräten varoja lähetysasian hyväksi. Hän kävi aina joka vuosi kevät-kesällä Helsingissä pidetyillä suurilla lähetysjuhilla, vieden sinne keräämänsä varat lähetystyön hyväksi.

Tämä „Koskelan mylläri” oli siis innokas, täynnä tarmoa ja tahdonlujuutta oleva mies, jolla oli elämänuskoa ja luottamusta tulevaisuuteen. Luottamusta siihen, että uutteruudella ja sitkeällä kestävyydellä työssä voitetaan vastoinkäymiset ja vaikeudet, joita aina uudisraivaajan työsaralla on. Hän uskoi työn onnistumiseen. Hänen työnsä ja toimensa tuottivatkin korkoa huomattavasti, sillä hänelle kertyi varallisuutta runsaasti. Hän itse usein sanoikin, kuinka Jumala on siunannut hänen työtään ja auttanut kaikissa vaiheissa.

Hänellä oli kyllä heikkouksiakin, joista ei kukaan kuolevainen ole vapaa, mutta siitä huolimatta jokaisen, joka „vanhan myllärin” lähemmin tunsi, täytyy häntä muistella

ja ajatella kaikella kunniotuksella, sillä hän oli aikansa lapsena monessa suhteessa esimerkiksi kelpaava persoonallisuus.

Hänen rakentamansa torpan rakennukset, samoin mylly, eivät enää ole paikoillaan. Ne ovat jo aikoihin viedyt muuante toisia tarkoituksia palvelemaan. Hänen viljelyksensä ovat vain osittain enää viljeltävinä, joten näyttää, että raivaaja on unohduksen yöhön häipymässä. Ainoastaan Koskenpään kirkkomaassa seisova rautainen risti, johon hänen nimensä on piirretty, osoittaa „vanhan myllärin” viimeistä leposijaa.

12. KO 19

2007

I afsändt af Fullmäktigmannas anläggning med ett
 af Hens uti det påskade Horskale naturdrag
 lägit i Korsviks Kapel af Jamnå Socken och Län-
 skens Län, uppläts och afstods undertryckt all den
 den rätte jag i Jamnå naturdrag äger eller förändels
 tillvinna kan till Landlöns Jonen Fredrik Johanson
 Leufte under Femtis 1/2 är räknat. Ifrån den tid
 inrättningen är försatt i gäldant skick att mald den
 kan förättas. Hs anstom jag förbindes mig att till be-
 mållad Fredrik Johanson till nämnd tids besittning-
 äffta och upplata ett tielst tunnland mark i när-
 heten af quarnanläggningens skäld. Till samt plan,
 afvensom rättighet att anlägga nödig Larmaj till
 quarnen, således likväl att intet Horskale himmens
 odlad agor derigenom mdtages. Likaså länmas Fre-
 drik Johanson rättighet att beta sin boskap af fagel
 lunnans mark. Enst åtnjutande af dessa förmöner
 bör Fredrik Johanson till mig eller min rätte innekafuad
 i allij rante. erslagga en tunna Råg, räknat ifrån den
 tid quarnanläggningen är i fullt skick; men skul
 efter nämnd Femtis är förlopps någon af min rätte
 innekafuad genom Lagsökning frånvinna Fredrik Jo-
 hanson eller hans dövarande rätte innekafuad, före
 nämnd till honom nu uppläts och afstodas rätts
 heter och förmöner, bör han utålla sin i och för
 anmämnd quarnanläggning kofad. Kostnaden ersatta
 af min dövarande rätte innekafuad. Hvilket all med
 mitt namn och bormäns undertrykt under skrift.

Jamnå den 24. Decemb. 1852.

Erik Johanson Kopkula.
4.

8. + 1. Hm Lavis förtämd afvdraget -

har jag ej något att gämnad samt förbindet mig till
dusammans efterlepad. Datum som ovan.

Johan Erikson Koskela.
VI

Med förstående afhandling förklarar jag mig till
alla delar nöjd, samt förbindet mig till dusammans
uppfyllande.

Fredrik Johanson Leustun.
F

Bevittna:

Jonas Henriksson -
Landsbonden i Kelhä

Herman Kelhä
arrendator.

Ap
G. A. Hernström

Koskelan myllyn ensimmäisen myllärin Fredrik Johanson Leustun alkuperäinen
sopimus Koskelan talon isännän kanssa vuodelta 1852.

Koskelan myllyn perustajan ja pitkäaikaisen myllärin Fredrik Koskelan raudasta valettu hautaristi Koskenpään hautausmaalla. Se on säilynyt hyvin huolimatta kuluneesta yli sadasta vuodesta. Kuva RV-A

ISBN 978-952-93-7955-2